BIBLIOTECA P. ARÚS

Meridià

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núm. 40 | Barcelona, 14 d'octubre del 1938 | Preu: 50 cèntims

AIGUAFORT, DE XAVIER NOGUES

PAISATGES DE CATALUNYA 1938

OLOT, MERAVELLOSA TERRA

Per XAVIER BENGUEREL

EL PRIMER MISATGE

D'ençà que hem arribat a Olot plou deliciosament. El balcó de la nostra cambra de l'hotel penja damunt un carrer estret. Aquí, l'aigua, en davallar, matisa pèrfidament el seu cant. Canals, aiguavessos, calls, recs i declivis rivalitzen a donar el so més pur de l'aigua. Dues hores més tard, un llamp sec, aspre i rabiós, rubrica aquesta primera epístola pluvial que ens adreça Olot. Obrim el balcó i, per donar entenent que hem comprès el missatge, elevem el nostre esguard fins el cel. Els núvols obren prodigiosos ulls blaus per a correspondre a la nostra mirada. Hi ha, entre ells i nosaltres, teulades policromades, xemeneies tosques, filferros d'estenedors i la cresta d'un gall que crema dins l'ombra trista d'un galliner.

Perfectament organitzada, l'aigua s'escola pel carrer entre els caminets intrincats però disciplinats dels còdols. Hi miralleja el blau del cel i la blancor dels núvols. L'aigua passa misteriosament reflectida dins els vidres de l'aparador d'una espardenyeria del 1846 (un rètol enorme assenyala la importància històrica d'aquesta data) sense que cap obstacle — esclops, cenalles, garbells, paioles — deturi el seu curs meravellós.

Al fons de cada carrer, quan sortim, ens atrauen els prats i els arbres de les màgiques verdors d'Olot. A un moment donat, el nostre esforç de contenció es relaxa; sotjem a destra i sinestro com si temés-sim sentir-nos descoberts en un gest de feblesa, aspirem amb força, i arranquem a córrer carrer avall saltant damunt els tolls enlluernadors. El riu ens detura. A l'altra banda hi ha un prat minúscul, espurnejant, i com a posta per als forasters badocs com jo; una vaca hi pastura lentament, una esquella mandrosa, uns àlbers fins i, més enllà, una muntanya que sobergueja damunt el paisatge: Santa Magdalena, el cap enfonyat dins els núvols.

Tenim por d'enfebrar-nos i tombem el rostre. Passen uns soldats ferits acompanyats d'unes noies que porten una paperina d'avellanes a la mà. Ells, bruns; elles, blanques. Esclovellen els fruits entre rialles. La guerra! A Olot hi ha cinc hospitals. A cada instant topeu ferits, convalescents, aquells estris horribles de metall que alçapremen braços recoberts de gasa, crosses i bastons que acompanyen els mutilats recents. La guerra! Però aquests soldats saben riure i riuen! N'hi ha uns que, a l'altra banda del riu, pesquen amb canya. Estan seriosos, immòbils, amatents sentinelles d'un somni...

DIBUIX, DE FRANCESC LABARTA

Olot és terra d'artistes. Nombre de carrers responen a noms d'illustres pintors i escultors autòctons. "Abans de la guerra, passejàveu pels afores — ens diuen — i teníeu la sensació de caminar entre miralls." Tant el paisatge es desdoblava en les teles d'innumerables cavallets. A un moment o altre tots els artistes catalans han vingut a rebre el baptisme de llum sota un faig o un àlber olotí. Actualment hi mantenen la tradició Xavier Nogués, Iu Pasqual i Francesc Labarta que, junt amb Joan de Garganta, formen el quadre de professors de l'"Escola Superior de Paisatge de la Generalitat". Pasqual n'és el director i dóna la classe de paisatge. Nogués la de litografia i gravat, Labarta la de pintura en general, i, Garganta, la d'humanitats. D'uns professors com aquests en conxorxa amb un paisatge tan extraordinari se'n poden esperar els miracles de més ressonància.

UNA TARDA DE DIUMENGE A CASA DE XAVIER NOGUES

Som a casa de Xavier Nogués. Al seu entorn, anoteu-ho: Iu Pasqual, Joan Oliver (Pere Quart), Francesc Labarta, Joaquim Borralleres, Tarragó i, exemple de gentilesa, la muller de l'amo del pis, la senyora Isabel. Borralleres porta el pendó

(Segueix a la pàg. tercera)

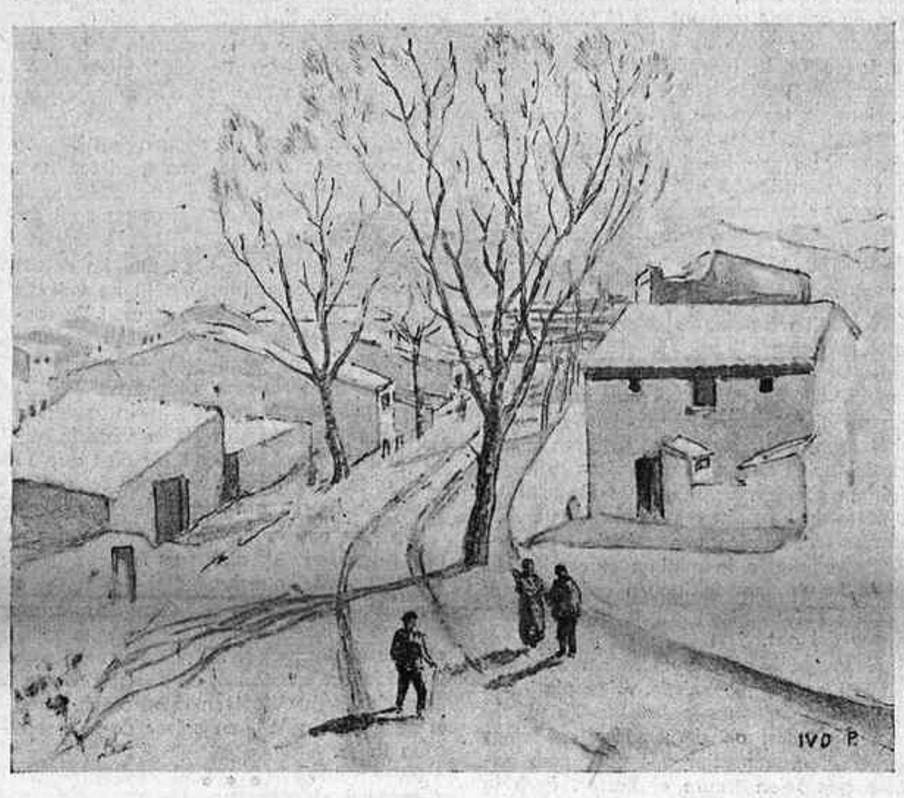

HIVERN A OLOT, D'IU PASCUAL

LA DESMEMBRACIÓ DE TXECOSLOVÀQUIA

El desenllaç de la qüestió dels sudetes ens ha adolorit i ens ha indignat. Però no ens ha sorprès. No podia sorprendre a ningú que tingués una idea clara d'aquella qüestió famosa i que hagués seguit amb una mica d'atenció el seu descabdellament.

Era de preveure que fossin plantejades, amb caràcter greu, les reivindicacions dels sudetes dins la República de Txecoeslovàquia. Per a preveure-ho, només calia conèixer la composició ètnica dels territoris de l'antiga corona de Bohèmia i sobretot la distribució geogràfica, tan barrejada, de les diverses races en aquelles regions. No ja del 1918 ençà, sinó força abans de la guerra europea, havíem previst nosaltres el plantejament del problema de l'anomenada Bohèmia alemanya en el cas que els txecs esdevinguessin autònoms i especialment en el cas que esdevinguessin lliures. En efecte: en el volum segon de la nostra "Història dels moviments nacionalistes", publicat l'any 1913, anunciàvem l'actitud que, arribat el cas, adoptarien els sudetes i el Reich alemany.

* * *

Tot això, que era previsible vint-i-cinc anys enrera, s'havia fet evident en aquests últims anys i encara més en aquests últims mesos. La convivència de txecs i alemanys a Bohèmia i Moràvia, que sempre havia estat difícil i sovint tempestuosa, va fer-se pràcticament insostenible d'ençà que, per l'advenlment de Hitler al poder, el Reich va adoptar novament una política de força i d'amenaces. I aquells mateixos sudetes que, poc temps abans, havien acceptat la collaboració en el Govern de Praga, van fer una girada completa en llur actitud i van anar accentuant llur hostilitat envers la República txeca.

Donat l'estat d'esperit dels sudetes, les fórmules descentralitzadores, autonomistes i federatives perdien tota eficàcia. Dins l'Estat txecoslovac, el problema sudeta ja no tenia solució. No eren cap solució els vuit punts presentats mesos enrera per Henlein en el seu discurs de Carlsbad, puix que eren absurds, inaplicables i més perjudicials per a Txecoslovàquia que la secessió mateixa.

Per això nosaltres vam escriure, comentant les fórmules presentades per resoldre el plet, que en darrer cas, més valia per als txecs la pèrdua del territori ocupat pels sudetes, que la realització dels vuit punts ultraautonomistes de Henlein i àdhuc que qualsevol forma d'autonomia territorial. Amb aquesta, els sudetes haurien intervingut abusivament en la direcció de la República, de tal manera que llur intervenció hauria estat una intervenció de l'Alemanya nazi, i haurien pertorbat la vida de Txecoslovàquia, tot esperant el moment d'unir-se al Reich. La unió era el veritable pla de Hitler, i de Henlein. El petit "Führer" dels sudetes no feia més que obeir el gran "Führer" d'Alemanya.

Era molt gros l'error dels qui es pensaven una altra cosa. I és deplorable que hagin caigut en aquest error nombrosos polítics i governants d'Europa. De bon començament l'agitació sudeta, promoguda pels nazis, anava encaminada a desmembrar Txecoslovàquia per l'amputació de la zona on els alemanys, descendents d'immigrats, han aconseguit el predomini mitjançant l'esforç coactiu, i de vegades violent, realitzat a través dels segles.

* * *

Davant la impossibilitat de convivència entre txecs i sudetes, hi havia dues solucions al problema; totes dues separatistes: primera, la separació dels sudetes, però no de la zona on es troben installats, que és terra millenària dels txecs; segona, l'amputació territorial.

Examinats tots els aspectes del problema — l'aspecte ètnic, l'històric, el geogràfic i l'econòmic — la solució que apareix més justa era la primera. Si els sudetes preferien pertànyer al Reich, podien fer-se'n súbdits; però no tenien dret d'ajuntar al Reich alemany cap llenca de l'antic territori txec que ells ocupen. Una transferència d'habitants, i no de territori, era allò que procedia en estricta justícia.

Es clar que una operació d'aquesta mena és difícil i costosa, quan es tracta d'uns 3 milions d'habitants. Però els alemanys han proposat solucions per l'estil en altres casos, i amb objectius molt menys justificats. D'altra banda, als Balcans i a l'Asia Menor es van fer sense grans complicacions, anys enrera, intercanvis d'habitants.

No s'ha adoptat amb Txecoslovàquia aquest procediment, sinó el de l'amputació territorial. I no pas per raons de dret i justícia, sinó per l'amenaça de la guerra. Han començat les operacions del desmembrament de Txecoslovàquia. Per tots els costats cauen trossos del territori de la República creada per Masaryk y Benes. Es un crim pel qual sofrirà Europa un terrible càstig, si no s'esmena ben aviat.

A. ROVIRA I VIRGILI

MONOLEGS INTERIORS

IRENE I JO

Pax vobiscum! Els dos mots llatins són com un pegat a la torre esquerdada, edifici anèmic d'esbarjo marcit, casalot decadent on l'heura no dissimula les tares i reforça el mal gust. Pax vobiscum! Com envelleixen les coses sota els mots brillants quan la brillantor no és la llum de la joventut, sinó el flameig de l'enginy! No facis frases. Entra, home, entra. Hi serà Irene? Fa tant temps que no l'he vista! Hi serà. Truco. Obre Pau — Triple Pau, com li diuen perquè havia estat del sometent. «Hi és la senyoreta?» Pau obre una boca indignada. «I ara, és clar que sí!» Sembla que l'ofèn que ningú pugui dubtar que Irene hi sigui.

Bé, Irene hi és, d'una certa manera. Entro a la sala i m'oprimeix el cor el seu aire resclosit de sala de conferències per a quatre. Sobre una taula rodona un gran llibre quadrat: La massa neutra vol la pau, per A. H. Giro full. Gran dedicatòria: «A la meva Irene el seu Amadeu». Continuo girant. Els fulls se'm desmaien entre els dits, de tan feixucs. Tot s'allunya, es desmaia, es merceix, tot sucumbeix de mica en mica. Irene també hi és, d'aquesta manera. Els trets facials encara són bells, però la pell s'afluixa, els ulls s'apaguen, la gràcia esdevé postureig de desconeguda. Resto parat, fred. Què li diria?

—Ah, ets tu?—diu Irene, arrecerant el ressentiment en el sarcasme—. No et trobo gaire afectuós. Però tant se val!—Se li giren els ulls en un somieig forçat. —Briand em deia «mon amour» i em besava la mà.

—Oh, Brinad!—dic jo, arronçant les espatlles—. Explica-ho al teu Amadeu.

—Dolentot!—Ara Irene vol ésser la gata que estira la pota sense deixar-te veure si treu l'ungla—. Ja sé que no em vols bé. Però què importa? Mira que admiradors que tinc!

Miro. Flors, flors, flors. A cada gran ram la petita targeta. Mr. Franklin New Deal Boss Roosevelt. Herr Adolf Nazi Führer Hitler. Mr. Premier Tory Chamberlain. M. Daladier Tout Court. Signor Musso Duce Fasciolini. Hi són tots. No. Tots hi són. Irene somriu, satisfeta, tot assenyalant les targetes amb l'ungla pintada de sang. Oh els bells rams! Rams? Tot són corones—gruixudes, cares, funeràries.

—Corones?—diu Irene, revellida d'indignació—. Que no tens ulls? Són garlandes.

Garlandes? Ha ha! Deixa'm riure. Irene—quina pau!—em vol esgarrapar, però me'n salva la dolçor de la llar. L'infant és rodanxó, gemat, gras, ros, cara de pasqües amb grans mones. Oh tresor meu!

Irene ha alçat el seu tresor i assaja la seva cèlebre posa de l'àgora atenenca. Però què passa? Tot es torna ridícul, oh déus! Irene afluixa, com si tingués trencat per a sempre el ressort interior. Es horrible! I l'infant—verament un tresor—envelleix també a corre-cuita. Irene té al braç un sac de vellura, amb una cara de banquer de la City que fa escruixir. Fetge, poagre, àcids estomacals. Tot li surt a la cara. L'acorament em té mut.

—Digues alguna cosa, home!—exclama Irene deixant caure la vella criatura que es retira, gran pensador, mamant-se el dit. —Em poses nerviosa!—Llegeix el meu silenci una estona, cada cop més vella, més indignada. Ja ha fet a tots, pobreta. —Mireu-vos-el! L'home que volia sentir el crit del falcó txec. Txec-txec-quetetxec! Falcó o perdiu?

Sarcàstica Irene? Ah, que poc que t'escau! O, si es que t'escau—marcida com ets—, quina poca escaiença que tens tu!

—Assassí!—em xiula a l'orella mentre esbarria els ulls—. Em volies matar.

—Sí? I quants mesos de vida et fa el doctor?

Em mossegarà? Ho sembla. Però no. Irene somriu amb una dolçor enganxosa i diu lentament:

—El meu promès (el doctor Neville, saps?) diu que ell i jo som eterns.

Som a la porta. Triple Pau ha obert. Irene amb prou feines hi és, de tan marcida. Però encara té temps, amb una coqueteria macabra, de posar-me al trau un branquilló d'olivera. Però me l'he d'arrencar de seguida, esclafar-lo amb el peu. Branquilló? una sangonera afamada, horrible.

C. A. JORDANA

(c) Ministerio de Cultura 2006

LES LLEVES MOBILITZADES

HIMNE A LA MAR LLUNYANA

Ha començat el segon dia de campament. Des de la finestra de l'edifici que ens fa de caserna dominem tot el terreny i les muntanyes, plenes de boira matinal que s'arrossega lentament, serpentegen davant nostre com onades immenses d'una mar inconeguda.

Encara no ha sortit el sol i el dia tot just apunta amb un cel net i clar com els de la nostra costa. El no saber-nos acostumar al llit de palla, dur com si fos de plom, ens fa gaudir d'aquesta hora matinal plena d'encís, i de la qual, un poeta silvestre qualsevol en faria un premi de jocs florals.

La vila, als nostres peus, ens ha semblat, una vegada més un ressò de repòs admirable. Voltada de verd, les cases blanques, els carrers silenciosos, amb els colors precisos que prenen més relleu a cada minut, sembla sorgir d'un somni fantàstic del qual nosaltres som els únics espectadors.

En aquest moment hem tornat a sentir la nostàlgia de la mar nostra. Fa unes hores que l'hem deixada sense cap mena d'acomiadament, i sense que ens oferís, de moment, la dolor d'una absència que a hores d'ara ja ens fa mal. Com sempre. No és la primera vegada que això es produeix. Els atzars de la vida ens han allunyat — sota diversos motius — de casa nostra i la mar ens ha fet sentir de seguida l'enyorança de les coses volgudes.

Cap enyorança tan terrible com aquesta de la mar — que cada dia vèiem sense emocions aparents —, en les hores doloroses de l'exili! La família, la casa, la Pàtria, en aquests moments és el somni d'esperança, de victòria. Es per l'exiliat, el Futur gloriós. La mar, la nostra mar, és el passat, són les arrels que ens lliguen a les passions, a les angoixes, a les inquietuds de cada dia. La mar ens acompanya sempre amb un salt formidable, talment com la vèiem enfilar-se mentre pujàvem camí amunt per les muntanyes de la costa...

I tan poca cosa que ens sembla als mataronins, la mar senzilla de cada dia...

* * *

El Mediterrà passa pel Maresme de puntetes. Un metre i mig de platja, exactament, no deixa ni una plataforma per als badocs. Hi ha només l'espai just per a plantar-hi les barraques dels banys i criar-hi les quatre barquetes que faciliten la mica del peix que amb no gaires esforços s'hi pot menjar. Es l'autèntic esquelet de la costa. Net i pelat resta l'ossamenta d'una Comarca marina per essència i per potència reduïda a la mínima expressió. Les cases, la via ferrada juguen amb la sorra i amb les onades com la rata atrevida amb la cua del gat.

Al Maresme la mar no fa por a ningú. Tot viu com si no existís. A la platja de Mataró a cinquanta passos de l'aigua hi ha can Dimes, on de vegades en temps normal, podíeu menjar uns pops amb patates que feien treure el barret. Però la meitat del temps de l'any els havíeu d'encarregar amb vuit dies d'anticipació perquè la gent hi anava només a beure aixarops i gaseoses, i el Dimes no estava per guardar reconsi.

En aquest escenari difícilment podríeu gonflar-hi les veles dels entusiasmes a llaor de les glòries del "Mare Nostrum". La mar aquí només serveix per anar-hi a rentar els peus i per portar una mica de peix fresc a taula i poder sortir del compromís un dia que vinguin forasters.

A Mataró la mar passa completament desapercebuda. Es una Ciutat marina, sense mar. Ningú no diria, passant pels nostres carrers, que Mataró és un poble de la costa, que té la mar al capdavall, besant una cara del seu perímetre. Se n'ha prescindit en absolut de tots els plànols d'urbanització i més aviat dóna la impressió de voler-la amagar.

Només la ratlla blava de l'horitzó, en una extensió de cinc metres escassos, des de la punta de la Rambla. Es un mirador sense transcendència i sense glòria a través de l'estreta filera de cases que formen el carrer de Sant Antoni, deixat exclusivament per fer-hi encantar la mainada i perquè els mataronins s'assabentin si les barques han portat peix. Els altres carrers que baixen directes cap a la platja han trobat sempre un mitjà o altre per a tapar-la prudentment i la mar no es veu per enlloc. Hem de pujar cap a dalt de Mataró, si volem veure-la i refiar-vos d'aquell "salt de mar" que Josep Carner tan meravellosament glosava en uns jocs florals de Mataró...

Un dels principals culpables, com deia el nostre Fogonini, va ésser, sense cap mena de dubte, Miquel Biada, en fer el traçat de la via ferrada. Va trencar l'equilibri del paisatge en posar el carril tocant a l'aigua i la gent va començar a edificar sobre la sorra. A Mataró la cosa va anar tan seriosament, que àdhuc l'aigua va engolir unes cases prop de la Riera de Sant Simó. En dies de tràngol encara es veuen les restes de la paret.

Pel Maresme passà la Mediterrània de puntetes. Encara tenen relacions la mar i la terra. Però en arribar a Mataró es tomben la cara. Les olors marines s'han neutralitzat de tant d'abocar-hi clavegueres. Totes les clavegueres ciutadanes van de dret a l'aigua. Això és, en el fons, la concreció del menyspreu absolut que els mataronins de cinc generacions han sentit per la mar nostra.

La nostra platja fa plorar. No ha arribat mai a ésser urbanitzada, i això que n'hi ha tan poqueta. La gent ha fet esforços per reivindicar-se d'aquest abandó i als estius mig Mataró va a sopar a la sorra. Però no ha passat d'aquí. Cada dia hi ha menys barques, menys mariners i menys gent que sap nedar. I els mataronins quan volen passar un dia a la platja, van, almenys, fins a Santa Cristina.

"El Ferm" que s'ha passat la vida entre dos tràngols — un d'aigua i un de vi — em deia un dia que tot era culpa de les "fàbriques".

—A Can Gassol els paguen tan bé que es deixen amoixar amb una gran facilitat. La mar dóna disgustos i poc greix i als homes d'avui els agrada criar panxa i fer tres rots seguits...

En el fons, tenia raó. La mar ha deixat d'ésser aventura, perquè no hi ha vaixells que naveguin per les mars grans, i les costes del contraband són lluny. Una ciutat de mar que no tingui port, una mica de port per a la despesa pròpia no és una ciutat marina. A Mataró, com a tot el Maresme, les barques reposen sobre la mica de platja que tenim i els dies que fa una mica de tràngol les han de portar a pes de braços a l'entrada de les cases.

Això fa que la nostra platja, en general, tingui aquest aire familiar, de poca transcendència, que ha fet perdre la por a tothom. La nostra gent de mar, ni fumen en pipa ni beuen alcohol, ni tenen complicacions sentimentals. Només guarden, amb una fidelitat apostòlica, un repertori de renecs i crits que llueixen mentre subhasten el peix, "al rotlle", en saltar de la barca cada tarda.

* * *

El redoblant que tocava diana, ha tallat en sec la seva evocació. L'escàndol de la Caserna en despertar ens ha semblat, encara, la remor de la mar llunyana i per darrera vegada hem mirat muntanyes enllà cercant la presència de la nostra mar.

El deure ens imposava el retorn a la realitat. De tots aquests sorolls, ininteligibles, ens hauria agradat fer-ne, com Mestre Vives, un "Himne a la mar llunyana". Sense lletra, però que seria com el breviari de la nostra fortitud, fet amb la més profunda i espiritual de les enyorances...

Julià GUAL

Olesa, juny del 1938.

—Els invita a prendre tot el que vulguin.
—Està clar; com que no paga ell!

DERIVACIONS DE L'ACORD DE MUNICH

Com era de preveure, i creia tothom que té els sentits desperts o no és cec i sord de conveniència, després del vergonyós acord de Munic, pel qual el "Club dels Carnissers" — com ha dit amb fortuna un diari suís — repartí alegrement Txecoslovàquia, el perill de la guerra segueix planant damunt Europa. Els caps dels Governs britànic i francès trencaven els pactes contrets, disposaven a favor de l'Alemanya nazi i dels seus acòlits polonesos i hongaresos de trossos de territoris aliens, feren tots els papers de l'auca i s'humiliaren davant el Führer, total perquè Europa tingués la mateixa inseguretat d'abans; llur preocupació va ésser mantenir la pau per un quant temps, i si després es presenta la guerra i a causa d'aqueixa capitulació d'ara resulta més terrible, tal vegada el regiment de llurs països es trobarà ja en unes altres mans i la responsabilitat del desastre no serà carregada a llurs espatlles. A Munic, Chamberlain i Daladier oferiren amb una safata d'or tot el que Hitler demanava; i l'endemà de signat d'acord començà la seva execució, i els alemanys han anat prenent més coses del que havien dit, i han llençat ja noves exigències, i el Führer en persona ha insultat Anglaterra i s'ha pronunciat sobre la seva política interior, i sembla que ara pretén el trencament del pacte franco-soviètic per tal que el dia que vulgui llançar-se contra França la trobi desemparada.

L'ambient de guerra, avui, és tan pronunciat com els darrers dies del passat mes de setembre. Heus ací el resultat de l'acord de Munic. Els dos governants de les velles democràcies que hi intervingueren, no solament trepitjaren l'honor, sinó que enganyaren, a més de prescindir-ne menyspreativament, llurs pobles i àdhuc els propis Governs per ells presidits.

Als autòcrates fautors de la guerra, s'hi hauran afegit dos altres noms, els quals, per aquest sol fet, han animat més els feixistes.

* * *

Es indubtable que, a Munic, Mussolini no s'ha limitat a fer de mitjancer. Les ambicions del feixisme italià són tan acusades com les alemanyes. Mussolini, encara que en la referència oficial i en les ressenyes de l'entrevista no se'n digui res, ha presentat les seves reivindicacions. La característica del pacte quatripartit ha estat l'exigència feixista i el cedir dels titulats representants demòcrates. Mussolini no fa les coses a profit dels altres.

La dictadura italiana, que s'ha de sentir un poc vexada en veure la resistència a admetre la conquista d'Abissínia mentre Hitler obté guanys darrera guanys, debia plantejar el reconeixement de l'Imperi Romà i l'entrada en vigor del pacte anglo-italià establert en un moment que Anglaterra creia en la immediata derrota del Govern de la República espanyola. Si algun dubte podia haver-hi sobre això, les converses entre Lord Perth i el comte Ciano, començades immediatament d'haver-se iniciat l'ocupació dels territoris sudetes per les tropes alemanyes, els esfumen.

L'aplicació del pacte anglo-italià és una cosa fonamental per a la Itàlia feixista. La seva situació econòmica és desastrosa i l'ajut britànic li és indispensable. Mussolini, de sobretaula, devia exigir-ne la vigència, i Mr. Chamberlain, amb el consentiment de M. Daladier, devia accedir-hi a base d'unes concessions relatives a la guerra d'Espanya.

¿Quines podien ésser aquestes concessions? L'efectivitat del pacte anglo-italià, concertat quan es donava per segur que Itàlia hauria guanyat la guerra al cap de molt pocs dies, està condicionat a l'apaivagament del trasbals hispànic i a la retirada de les tropes italianes. Mussolini, que s'ha compromès massa en la nostra contesa, hi ha despès grans sumes i mentrestant s'aprofita de les riqueses espanyoles i domina Mallorca i Eivissa, no vol abandonar així com així l'aventura. Calia cercar una fórmula que complagués la Itàlia mussoliniana i donés al Govern britànic una aparença d'actuació digna.

Mussolini hagué d'abandonar precipitadament Munic, però començaren unes converses a Roma. De seguida, els misteris s'esvaïren. Itàlia anuncià la retirada d'un nombre reduït de combatents; es donà la xifra de 10.000, que era l'assenyalada per a la República en el pla anglo-francès adoptat pel Comitè de No Intervenció. I Franco anuncià "al món civilitzat" que acceptava la retirada dels "voluntaris estrangers "que porfessin més de deu mesos de lluita". La situació creada al feixisme per la decisió espanyola de retirar tots els estrangers, com ha començat ja a realitzar-se, no era gens airosa. Tots els arguments franquistes per a oposar-se a la retirada de "voluntaris", que es fonamentaven en les preteses dificultats per a comprovar el lleial compliment per part de la República, restaven esmicolats; la República ha pres l'acord en ferm i una comissió internacional nomenada per la Societat de Nacions és l'encarregada de comprovar l'efectivitat de la decisió espanyola. Franco i els seus aliats s'han tret ja la careta i obertament es neguen a acceptar la retirada de tots els estrangers que es troben a llurs rengles.

Si no volen retirar-los tots, no tenien cap necessitat, per tant, de retirar-ne cap. ¿Per què, doncs, Itàlia ha pres tan urgentment una resolució i Franco l'ha acceptada? L'entrevista de Munic, millor, les seves derivacions, es plasmen en fets. Mr. Chamberlain, ben segur, demana a Mussolini el petit sacrifici de retirar una part de les seves tropes destacades a Espanya, a canvi d'atendre les exigències italianes. Txecoslovàquia acabava d'ésser sacrificada i s'ordia una altra maniobra, de la qual n'hauria de resultar víctima la República espanyola.

* * *

Però Espanya no és Àustria ni és Txecoslovàquia. Espanya està dempeus disposada a defensar-se i a resistir fins a les últimes conseqüències. Espanya salva la pau del món amb el seu heroisme tenaç i no es presta a acceptar el que contra els seus interessos resolguin els altres. L'enorme sang vessada damunt les terres hispàniques, tant en les batalles cruents com a resultes de la inaudita criminalitat de l'aviació italo-alemanya, no ha de servir per enriquir la Itàlia de Mussolini ni per fer quedar bé a Mr. Neville Chamberlain. Espanya defensa la seva independència político-social, la llibertat dels seus fills i de les nacionalitats que constitueixen l'Estat, la civilització, els principis democràtics, una major justícia i la vida mateixa dels hispànics. I tot això és massa important perquè pugui abandonar-se en un obrir i tancar d'ulls perquè ho vulgui un senyor. Espanya defensa la integritat dels territoris hispànics i vol guanyar la guerra, pesi a qui sigui; Espanya té prou voluntat i prou força per a vèncer l'enemic i, sempre que els esforços estiguin cohesionats, obtindrà la victòria.

No sabem encara fins on hauran arribat les concessions de Chamberlain a Mussolini. Simplement, cal estar alerta.

Volem recarcar el que, sobre aquest aspecte, va dir Joan Comorera en el seu darrer parlament, l'oració d'un gran estadista, la millor que s'ha pronunciat a Catalunya d'ençà del 19 de juliol del 1936. Comorera flagellà amb duresa els capituladors. "Negociar? — va dir —, amb qui? Amb els italians? Amb els generals de Hitler, posant com a àrbitre el senyor Chamberlain?"

Només hi ha el camí de la resistència; totes les restants rutes condueixen a la mort. Resistir, i preparar les condicions de passar de la defensiva a l'ofensiva. La resistència és la victòria, que significa la salvació d'Espanya i la salvació de la pau mundial pel meravellós exemple del nostre procedir.

El discurs del company Comorera, d'extraordinària importància, s'entronca amb els 13 punts del Govern Negrín. La norma de la conducta que ha de seguir la República espanyola, siguin les que siguin les actuacions alienes, ha estat proclamada per Joan Comorera, i tot el poble català s'hi ha sentit compenetrat.

Partint d'aquesta premisa, pot parlar-se ja públicament, com ha fet Prieto, del futur econòmic i de la reconstrucció d'Espanya, sense cap temor que els plans es desfacin per un final de la contesa advers a la República.

J. ROURE-TORENT

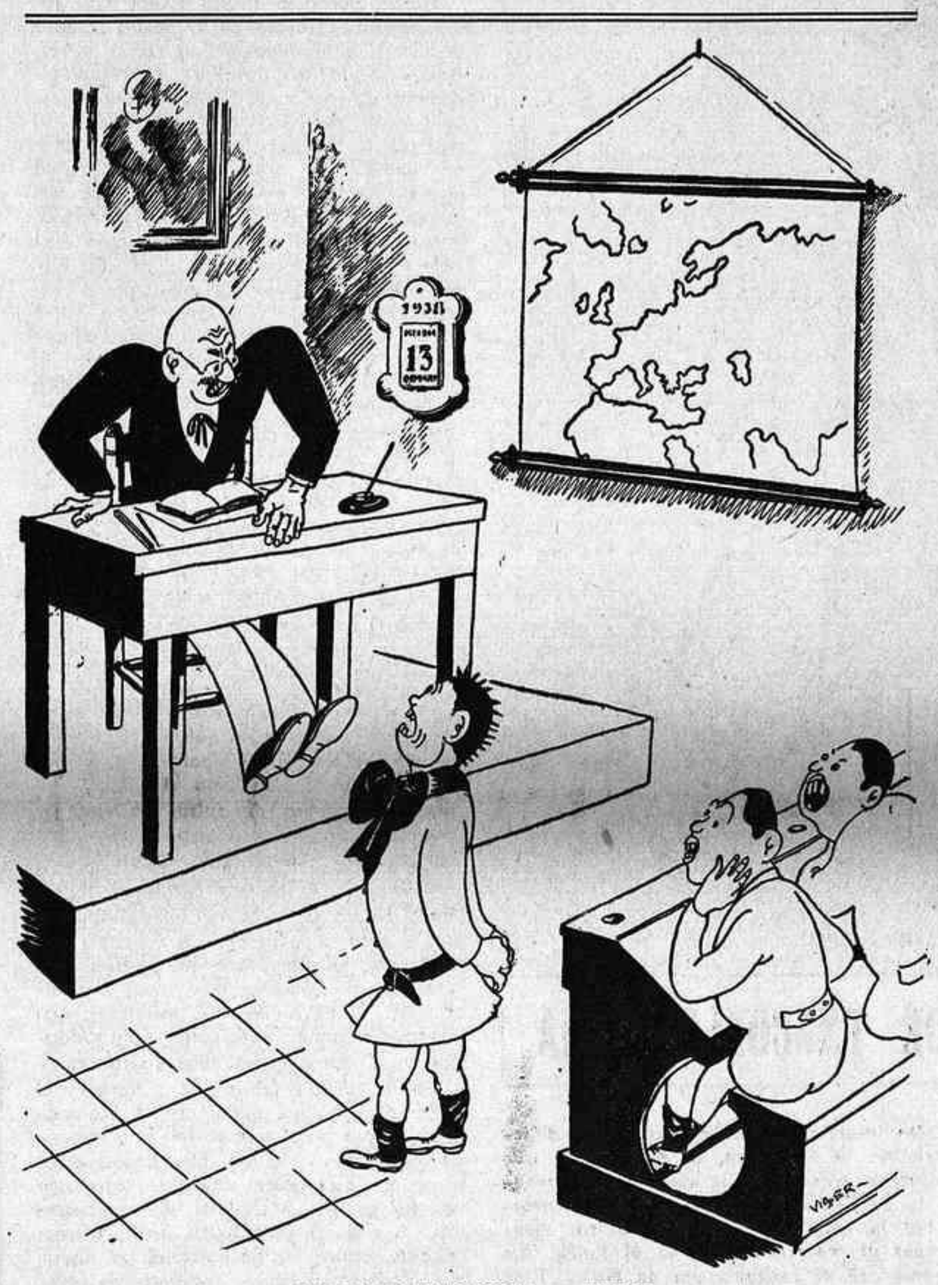

EUROPA ES TRANSFORMA. per VIADER

—¿Quins són els països que desapareixen d'Europa?
—França!
—No, home, no; Txecoslovàquia.

ORACIÓ AL MEU GERMÀ

Algun dia pujaré a la Serra de Pandols i la sembraré de flors. Seran per tu, germà meu, per tu i per tots aquells que haveu deixat la carn, la sang i els ossos en les abruptes terres de la Tarragona occidental. Per tots aquells que de bona fe us heu jugat la vida per la Llibertat i la Independència d'un poble de treballadors pacífics.

Tu, com gairebé tots, éreu fills del camp, d'aquesta terra de tradicions nobles, mare prolífica d'herois anònims, adés coneguts amb el sobrenom de la gent del Llamp.

Per bé que éreu ferrenys, no éreu gent de guerra. El pa de cada dia us plavia suar-lo amb l'eina o amb la ploma, amb l'activitat o l'enginy. Us el guanyàveu ben guanyat perquè produïeu, perquè us esforçàveu a fer possible i suportable la llei de la relació social. I el pa que tenïeu us el sabíeu partir amb el vei del costat i amb l'indigent que trucava a la vostra porta.

I el bé que gaudíeu i vèieu gaudir als altres us amaravà l'esperit d'una alegria franca i generosa que no perdíeu ocasió de fer comunicativa.

Has mort, germà meu, en lluita noble contra un enemic que pretén encadenar aquesta ànima del nostre poble, liberal de tota la vida. Has mort quan els fruits rossejaven i, en els bons temps, ciutats i viles, pobles i llogarrets celebraven rabejats de l'esperit pagà emanat del nostre sòl fecund, l'esdeveniment de la nova collita amb les alegres festes majors, tan plenes de vida i de color, tan inconfundibles, de la nostra terra.

A tu, germà meu, que portes la meva mateixa sang, vull dir-te una oració emocionada. No serà un plany desesperat de dolor, encar que la teva absència m'hagi trossejat l'ànima. Es l'hora de la serenitat; és l'hora de fer el cor fort davant de tota mena d'eventualitats; és l'hora de donar l'exemple colpidor als covards i als pusillànimes, que tot pensant massa en si mateixos s'han oblidat d'aquest sagrat deure comú de defensar la terra, que en paga del nostre treball ens dóna el vi, l'oli i el pa.

No sé ben bé, germà meu, si eres o no valent. Res ni ningú fins ara havia exigit de tu cap demostració de coratge. Has lluitat com els homes i has caigut en la lluita. I jo veig aquest darrer pas teu tan generós, com un acte conseqüent de tota la teva vida. Perquè mai no havies tingut res teu, i per haver eixugat degotalls de llàgrimes d'aquells obrers que sostenien vagues heroiques, havies sofert l'acció dels fariseus del capitalisme.

La disciplina no era feta per a tu. No obstant, a l'hora solemne del perill, disciplinat, et llençares a la lluita, acomplint un deure indefugible, el deure sagrat de defensar la terra regada amb el suor del nostre pare. Eres el germà petit. La teva separació ha destruït el ramat que els vells havien mirat durant més de tres desenes d'anys amb un orgull legítim. T'han plorat els pares i el germans; t'han plorat els amics, àdhuc aquells que, amics de la teva i la meva causa, de la causa del poble, han cercat i trobat el mitjà de defensar-la en un bon aixopluc sense exposició ni perill.

Al teu bon cor, al teu esperit franc, a la teva sinceritat, a la teva bona fe innata, que seran el teu retrat moral que mai no podré esborrar del meu esperit, dedico avui aquesta oració, que serà un cant voladís en el cel de la Pàtria, el nostre cel tan blau, turmentat pel bramul dels motors i l'espetec de la metralla. He plorat per tu, és ben cert. Però, qui és capaç de rebre serè del tot la impressió amarga? He sentit el dolor per tu i per tots els que heu caigut i els que potser caurem sacrificats com els companys d'Ulisses entre els esculls d'Escila i Caribdis. També l'heroi llegendari veié desfets els seus bastiments i engolides per la mar de Grècia les seves coratjoses tripulacions.

Malgrat la traïció i el crim, malgrat l'odi i la destrucció de camps i de ciutats, malgrat el sacrifici cruent de la nostra carn i la nostra sang, la Pàtria, com el fill de Laertes, recobrarà la seva llar i n'escombrarà els intrusos que se li mengen el patrimoni, ajudada pels novells Telèmacs, que són la sava nova, l'esperança d'avui i la realitat futura.

Anirem a la Serra de Pandols a plantar el rem de l'alliberació. I la trobarem plena de flor rojes, gotes de sang fecundes. I ací on reposes, germà meu, besaré les gleves torturades que seran per a mi el símbol de la voluntat d'un poble que no es resigna a l'esclavatge.

Pere MIALET

(c) Ministerio de Cultura 2006

OLOT, MERAVELLOSA TERRA

(Ve de la primera pàgina)

de la conversa. Acordonistes: Nogués i Labarta. Pasqual i Tarragó porten un ciri. (La senyora Isabel, un cafè i un sucre somniats!) Oliver i jo, junt amb les nostres mullers, veiem passar la processó. De tant en tant tirem els nostres clavells i la nostra ginesta a la conversa. Renovem un dels diàlegs immortals de Catalunya: el

PAISATGE D'OLOT, D'IU PASCUAL

de l'autèntica processó cívica de Sitges en ésser-hi entronitzat El Greco. (Borralleres, o l'anecdotari; Labarta, o l'erudició.) Viaranys indestriables ens porten al tema de la col·lecció Plandiura: talonaris de xecs americans, virior "radical" a l'hora de la venda de la col·lecció al Museu; Macià-Llimona: escenes inoblidables per a la història...)

Més tard fullegem els àlbums on les reproduccions de totes les obres de Xavier Nogués ens guien a través de la seva vida. Som dins el món de la Catalunya pintoresca. Ens passen per les mans els bigotis més fatxendes de tot el vuit-cents; uns cavalls per a exhibir-se en un circ ideal i per raptar les noies més temptadores del més pur cançoner; els bombins que han escondit les banyes més sumptuoses; els jaqués que han aviat més arnes del país; i, en unes pàgines especialment emotives, aquelles inoblidables colles de l'arròs dels diumenges amb piano de maneta i "coros" de Clavé.

En una conversa, Xavier Nogués exclama resignadament: "Tothom és més jove que jo!" L'esguardem a ell i als seus dibuixos — als que acaba d'enllestir avui mateix i que viuen, molls encara de tinta, damunt la seva taula màgica. Trobem que tota rèplica és tan òbvia...!

A LA FONT MOIXINA

L'endemà hem anat a la font Moixina. Com en el conte de Marcel Aymé, "La canne", el bastó de Nogués ressegueix les corbes del paisatge i en pondera la subtil i torbadora elegància. Ens entendrim davant un camp de fajol. "Si poguéssiu viure una tardor d'aquest país — diu gairebé sense veu —. una sola tardor, us quedaríeu per sempre més a Olot o us moriríeu d'enyorança."

En tornar, parlem de literatura. "D'haver nascut escriptor—diu—Molière hauria estat el meu cabdill. No sabeu com admiro la farsa sense que deixi de sentir una admiració profunda per Shakespeare i pels clàssics, que mai no he deixat de llegir. Tinc seixanta-cinc anys; doncs bé, encara conservo el mateix entusiasme de la meva joventut. La guerra em sorprengué estudiant l'anglès. Hi havia dos autors que em neguitejava per a llegir en l'original: Shakespeare i Dickens. Illustrar el "Pickwick" hauria estat una de les meves grans illusions... Parlem de Josep Carner, de Maragall, de Sagarra, de Trabal... Ens dóna la seva opinió sobre aquests autors — una opinió més justa i sagaç que la de molts crítics... Parlem, és clar, de pintura. "Ací hi és tot, veieu?" diu descrivint una corba amb el seu bastó com si volgués emmarcar el paisatge. "A un pintor de raça, però, descobriu-li una espitllera, obriu-li un balcó o una finestra, ja en tindrà prou per a trobar-hi els seus paradisos..."

Caminem lentament. Nogués parla, com gairebé sempre, en veu molt baixa. Tinc la sensació que les seves paraules, abans d'arribar a la meva orella, passen damunt l'herba d'una prada invisible. Ara parlem de la guerra. A un moment donat em deturo per a esguardar-lo fixament.

AIGUAFORT, DE XAVIER NOGUÉS

—Si tothom estimés Catalunya com vós — li diem — ja faria anys que els catalans ho tindríem tot resolt.

AL TALLER DE IU PASQUAL

Abans d'acomiadar-nos d'Olot, hem anat al taller de Iu Pasqual. Recordem que el dia abans, aquest mestre del paisatge, ens contà la vida i miracles dels seus gossos. Algú podria escriure'n un "Flush" meravellós i divertit. Assajarem de contar una anècdota:

Pasqual ha volgut tenir durant tota la seva vida "un gos a la mà". Entre ell i els gossos, en el millor dels casos, hi ha hagut una concòrdia passiva i totjust suportable. No se li han fet escàpols però li han refusat un tracte francament amistós. Un gos va tenir que va transigir—el gos— a veure'l només un cop cada setmana. Pasqual pintava a Ciurana i, als diumenges, anava a dinar a casa de la seva mare que vivia en un poblet molt pròxim. "No ho creureu — ens diu amb un somriure ple de bonhomia — però us asseguro que dic tota la veritat: quan jo anava al poble de la meva mare, trobava pel camí el meu gos. Us imagineu que em venia a rebre? No, senyor. El meu gos pujava a Ciurana (durant la setmana havia romàs al costat de la meva mare sense voler saber res de mi). En creuar-nos, ell remenava la cua. Ens dèiem quatre coses amables, però cadascú seguia el seu camí. Ell amunt, i jo avall. A vegades em tombava amb els ulls plens de recança: veia el "meu" gos camí enllà, emportant-se'n, com cada diumenge, aquell secret que esborronava. Quan jo tornava a casa, al vespre, indefectiblement em deien: El gos acaba de marxar fa poca estona. Ja no deurà tornar fins diumenge..."

Iu Pasqual acaba de donar els últims entretocs a tres teles per a l'"Exposició de Tardor, 1938". No volem prejutjar ni, a l'aventura, comprometre la nostra mateixa opinió, però si una d'aquestes tres teles s'emportés el Premi Nonell, no ens produiria cap sorpresa.

COMIAT

Pensem que "Les nourritures terrestres" podrien ésser escrites deixant-se voluptuosament endur per aquests inefables camins dels paisatges d'Olot. El meu amic Oliver i jo anàvem, dins el crepuscle, pels carrers extrems del poble. Havia plogut, a la tarda. I jo us asseguro que ens vingueren ganes d'agenollar-nos davant la tendresa lluminosa d'uns arbres divins, altíssims, totjust vivents dins el panteix de l'aire.

En acomiadar-nos d'Olot sentim que hi hem posat arrels. Xavier Nogués tenia raó. Els seus prats i les seves fagedes ja deuen fressar-se un camí pregon en el futur dels nostres somnis...

En arribar a Barcelona ens hem posat a escriure precipitadament aquestes ratlles.

Xavier BENGUEREL

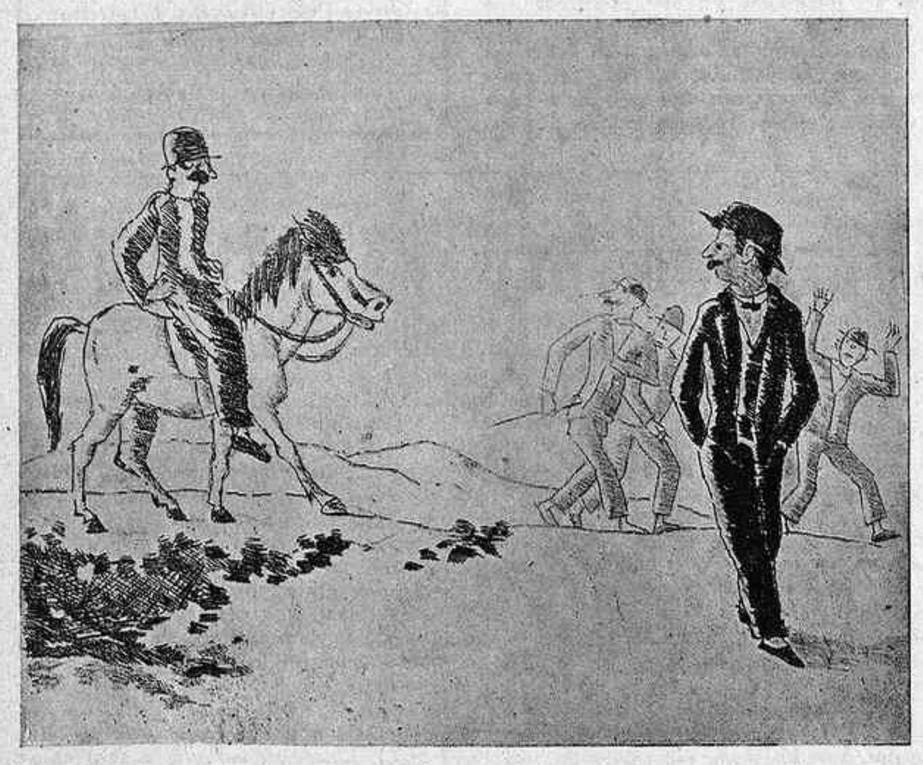

AIGUAFORT, DE XAVIER NOGUES

LA JOVENTUT I LA RAÇA

Abans de disposar-me a escriure aquestes línies he pensat si serà oportú, en les actuals circumstàncies, parlar d'esport. He cregut que sí, que és oportú, amb tot i que la guerra consumeix tota la nostra activitat i té atents els nostres cinc sentits; amb tot i que la guerra ha portat i manté la nostra joventut a les trinxeres; amb tot i que el país sofreix, en la seva pròpia carn, el martiri de la metralla. Amb tot i aquest seguit de calamitats que el poble pateix amb un estoïcisme exemplar, i precisament per això, perquè sofreix sabent que traça una vida nova a la joventut que defensa la pàtria a les trinxeres, he cregut oportú parlar d'esport.

La guerra no l'hem desencadenada nosaltres. La guerra ens la fan; nosaltres únicament ens defensem i lluitem per lliurar el país de la invasió estrangera. La guerra que ens fan és la més cruel, la més inhumana de les guerres. Guerra d'odi, de barbàrie, de venjança; guerra d'extermini, de destrucció d'aquells monuments, meravella de l'art, que hem heretat en el curs dels segles.

I aquesta guerra d'extermini, de destrucció, ens la fan germans nostres víctimes de l'opressió d'un "soi-disant" dictador espanyol, que obra al dictat de les potències que han declarat la guerra a la democràcia. A aquestes potències feixistes, els molesta la nostra condició de republicans i de demòcrates.

Lluitem, doncs, per mantenir aquesta democràcia; per sostenir la República filla del poble. I per aquesta obra, que avui té les seves avançades a les trinxeres, la joventut espanyola té deures molt especials, deures molt urgents a complir. No hi ha dubte que en la fèrria escola de la guerra la nostra joventut s'educa i purifica. Aprèn el què és la vida i el què la vida val, així com el que té d'exemplar i heroic el gest d'oferir-la en defensa d'un ideal sublim; es purifica en ésser testimoni i víctima del crim de l'odi i de la venjança; es purifica perquè aprèn a no odiar, a ésser més humana i, sobretot i per damunt de tot, a ésser cada dia més amant de la pau.

La guerra passarà; la guerra, més tard o més aviat, acabarà, i acabarà amb el triomf del dret i la raó, que vol dir amb el triomf de la nostra causa. I per a quan la pau arribi, la joventut ha de tenir traçat el camí inicial del seu ressorgiment. Per a aquest moment serà precís suscitar l'advenir d'una generació d'herois, capaç de lluitar abnegadament, amb el mateix ardor inextingible que si els enemics encara estiguessin en el país, i això, sobretot, mentre hi hagi una millora a realitzar, una obra de cultura a endegar, una llàgrima a eixugar, una iniquitat a reparar; la injustícia i la ignorància han d'ésser considerades dues plagues devastadores, dos corcs en l'ànima del país.

Incumbeix a la joventut, principalment, obrir els camins d'un nou pacifisme heroic. La joventut, en entrar a la nova vida, resolta, generosa, inflamada d'ideals, escoltarà aquelles paraules que el poeta Tennyson dedicà als cavallers del Rey Artur: "Legió gloriosa, flor de la humanitat, nascuda per a servir d'exemple als poderosos i ésser el principi pur d'una nova època."

Contra la possibilitat d'una altra guerra no seran eficaces les reflexions d'un pacifisme illusori que presenti enfront d'ella, com ideal, una existència fàcil, còmoda i estrictament utilitària. La guerra únicament serà vençuda per quelcom més fort que la pròpia guerra; per la joventut!

La guerra ens reserva un futur que no serà nostre, sinó de la joventut que l'haurà defensat i assolit. Haurem d'aprofitar la pau per a treballar com si encara estiguéssim en guerra, amb la mateixa fe, amb la mateixa constància, amb la mateixa idealitat, amb el mateix esperit de sacrifici i d'heroisme que si estiguéssim en guerra, fomentant la riquesa i la cultura del país, edificant una Catalunya profundament nova, que serveixi d'exemple en la pau, com ho és en la guerra.

Per tot això necessitem posseir una joventut físicament i culturalment capaç, dos factors que no poden dissegregar-se, que han d'anar estretament units. Herbert Spencer digué en termes brutals, però exactes: "La primera condició de la prosperitat nacional, és que la nació estigui formada per bons animals." Definició que no discrepa de la d'Emerson: "La primera condició, la condició indispensable per triomfar en la vida, és ésser un bon animal."

La cultura física i els esports tindran una gran missió a acomplir: preparar físicament la joventut per a combatre els estralls de la guerra i per a fer-la apta per a una formació cultural el més àmplia possible. Es a dir, posar en pràctica el gran pensament de Juvenal: "Mens sana in corpore sano".

Però aquesta formació esportivo-cultural ha d'ésser lliure. L'exemple a seguir el tenim en la joventut anglesa, formada a l'escola del famós pedagog Thomas Arnold, rector de la Universitat de Rugby, qui l'any 1828 va cometre l'heretgia pedagògica d'obrir de bat a bat les portes de les aules de la Universitat per llençar la joventut a la pràctica de jocs esportius, entre ells el Rugby, que fou ideat i reglamentat per ell, i que va prendre nom de la ciutat universitària on es va practicar per primera vegada.

Hem de mantenir l'ideal de formar una joventut alegre, optimista, treballadora i culta. Una joventut que, com l'anglesa, en la Gran Guerra, va tenir el tremp suficient per a sortir de les trinxeres de Mons perseguint una plota de rugby i cantant el "Tipperary".

* * *

L'ideal de la nostra joventut esportiva ha d'ésser l'ideal sublim d'un futur venturós.

El clima de guerra ha destruït infinitat de motlles antics; hem de voler que l'esport hagi destruït tot el que era substancial en el règim burocràtic que l'havia regit fins el juliol de 1936, perquè no res o molt poca cosa hi havia d'aprofitable.

Es necessari aixecar sobre les runes del passat, els fonaments d'una obra nova de socarrel. Per això el primer que hem de proporcionar a la joventut, és una vasta cultura esportiva que tingui les arrels a l'escola. Es necessari ensenyar-li a conèixer i estimar el que en ell hi ha de profitós per a una vida més sana i més feliç. A la joventut se li ha de fer sentir l'esport com una necessitat fisiològica i llavors aprendrà a practicar-lo de manera altruista. Els exercicis físics han de significar, per a la joventut, l'ideal suprem per a assolir una vida millor, no un mitjà per al sosteniment de la pròpia vida. "Guanyaràs el pa amb la suor del teu front"; amb la suor producte del treball, no amb la suor dels exercicis físics, que són, han d'ésser, exercicis de plaer, de joc, de passatemps.

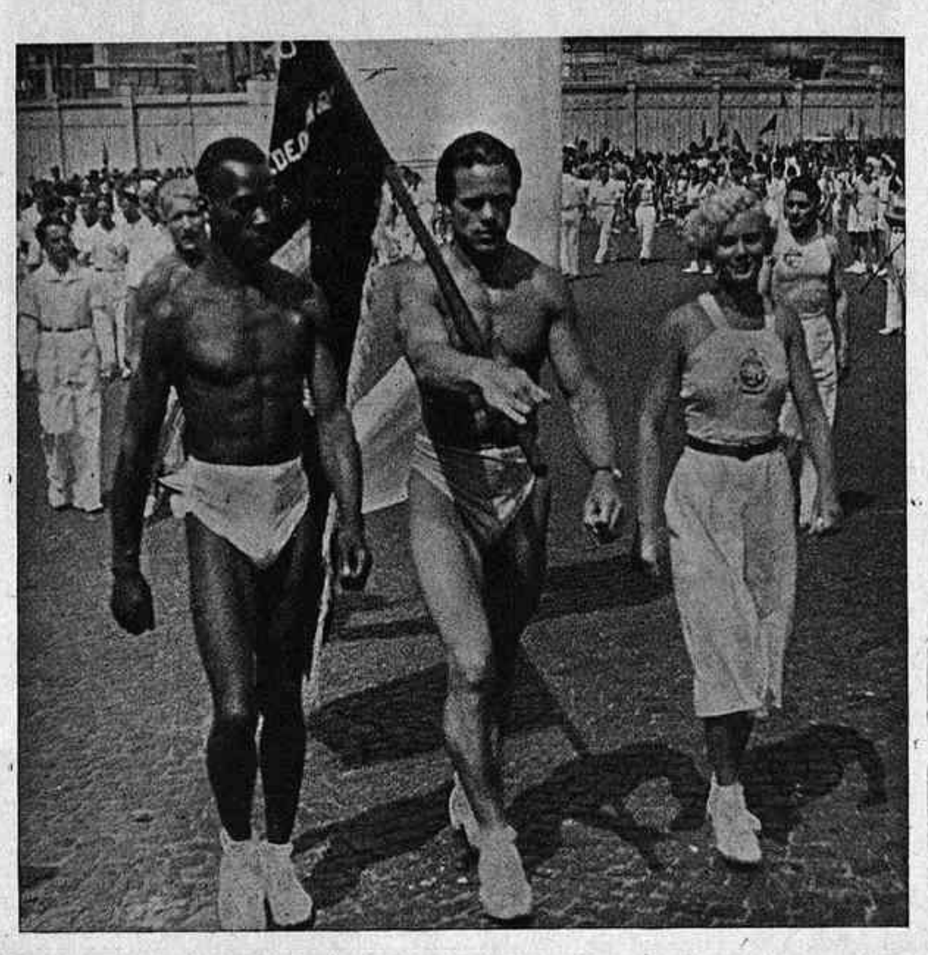

Ni diferència de sexes ni de races. La joventut del món marxa optimista, animada per l'ideal sublim d'un futur on sols pugui subsistir la pau i la germanor. (FOTO ARXIU)

Per això és necessari, també, mantenir, abans que tot i per damunt de tot, el concepte de que l'esport ha d'ésser practicat pel pur plaer de practicar-lo. Per arribar a aquesta conclusió ideal, és necessari portar a joventut fora i lluny de les graderies de l'estadi. La joventut no pot ésser espectador, ha d'ésser sempre actor.

Els mals originaris de la caòtica organització burocràtica de l'esport "d'avant guerre", arrenquen precisament d'haver convertit l'esport en espectacle esportiu, perquè això va portar, com a conseqüència, la implantació del professionalisme en l'esport. I heus ací com l'esport, que ha de servir d'esperó per a formar una joventut apta per al treball i profitosa per al país, va crear un reducte on es va aixoplugar la flor de la joventut, influenciada pels tentacles d'una vida fàcil i regalada que socialment la corrompia. Els rigors de la guerra i sobretot de la revolució que la va precedir, han demostrat que els professionals de l'esport eren un lastre per a la societat. Quan fou necessari demostrar amb fets la capacitat de cada un per al treball, llavors la joventut obcecada va caure en el compte de que ésser futbolista, boxador o ciclista, era no ésser res.

La nostra primera preocupació ha d'ésser la de combatre amb totes les armes el professionalisme, el qual és necessari extirpar del futur ambient esportiu de la República. Prou futbolistes professionals; prou ciclistes professionals; prou boxadors professionals. Sols una joventut físicament sana, que disposi de camps d'esports i piscines apropiades i que estigui regida per organismes competents. La resta vindrà per si sola. I els resultats profitosos no es faran esperar.

Lluís MELENDEZ

A UN INFANT QUE SOMNIA UN ÓS

A NEUS

No tinguis por de l'ós blanc!
No sap que és una rosa vermella.
No tinguis por de l'ós blanc!
Mai no ha vist volar una oreneta.
No tinguis por de l'ós blanc!
No sap que el sol la neu és menja.
No tinguis por de l'ós blanc!

Els seus udols no temis
en la nit de les estepes.
Voldria que un xic de lluna
li estengués sa ombra negra.

No tinguis por de l'ós blanc!
Té ungles de nard la seva manyaga urpa.

No tinguis por de l'ós blanc!
En sos ulls dormen peixos i estrelles.
No tinguis por de l'ós blanc!
Es de llet i coloms eriçats la seva capa.
No tinguis por de l'ós blanc!

Jo el faré ballar,
sempre que tu vulguis,
tocant en timbals
de gel una música
del meu país del sol.

No tinguis por de l'ós blanc!

Agustí BARTRA

(c) Ministerio de Cultura 2006

SALO DE TARDOR 1938

LA PINTURA

I

Donada ja en aquestes pàgines una impressió de la tònica general que caracteritza el Saló de Tardor, inaugurat el dia 1er. d'octubre en la Sala d'Exposicions del Casal de la Cultura, exposarem el nostre parer sobre la vàlua de les obres aportades pels nostres artistes, la qual cosa desenvoluparem en tres articles, dos d'ells dedicats a la pintura i l'altre a l'escultura.

Dels dos dedicats a la pintura, el primer, que publiquem avui, es referirà únicament als artistes invitats i a aquells altres que hagin sofert alguna evolució en el transcurs dels dos últims anys o que hagin afermat les seves característiques personals; i el segon s'ocuparà dels restants expositors, tot i destacant els que ofereixen una major novetat i un interès més viu, ja per ésser relativament poc coneguts, ja per presentar-se per primer cop a la palestra artística.

Referint-nos, doncs, en primer lloc, als artistes invitats: Dionís Baixeras, Joaquim Mir, H. Anglada-Camarasa i Joaquim Sunyer, remarcarem la vàlua indiscutible de les obres presentades per ells, de les quals no sols cal subratllar l'expressió suau i delicada del retrat de Baixeras, corresponent als seus millors temps, sinó també l'interès dels quadres de Joaquim Mir, que es fa admirar la seva lluminositat, i d'Anglada-Camarasa, que emociona per la seva serenitat i magnífica factura. També són dignes d'elogi les tres teles de Joaquim Sunyer, en les quals s'acusa amb una major finor la tècnica habitualment emprada pel pintor de Sitges.

Passant a ocupar-nos ara dels pintors que han evolucionat i dels que han corroborat el seu prestigi, distingirem entre els primers aquells que, en variar de factura, han experimentat una remarcable millora, i, entre els segons, aquells que, sense haver sofert un canvi massa sensible, han seguit consolidant el prestigi que la nostra crítica els ha atorgat.

E. BOSC-ROGER: «MONTJUIC»

Es evident que aquesta classificació podria comportar un nombre considerable de pintors, i, sense voler donar a la nostra elecció un caire de preferència, esmentarem, entre els primers, els noms d'Emili Bosc-Roger, Joan Commeleran i Josep Obiols, i, entre els segons, Francesc Domingo, Miquel Villà i Alfred Sisquella.

Pel que es refereix a Bosc-Roger i Josep Obiols, el canvi es manifesta, més que en la forma i la composició, en un visible aclariment de la seva paleta. Tot amb tot, en el cas de Bosc-Roger cal remarcar l'equilibri que ofereixen els seus paisatges, i sobretot el magnífic tallat del que porta per títol "La ciutat".

Sobre el pintor Commeleran, direm que, en la seva evolució, s'observa una major accentuació de la seva forta personalitat, que abans brillava sobretot en els seus dibuixos i aquarel·les de caràcter suburbial, i cal reconèixer que les seves quatre teles, sobretot les titulades "Matí d'hivern" i "Recó de Caldes", són del millor del Saló.

Quant a l'aportació dels pintors Francesc Domingo i Miquel Villà, remarcarem que, en persistir sense defallences pel camí que s'han traçat, adquireixen, en les seves obres, més intensitat tant les qualitats obtingudes per mitjà de l'ús abundant de la pasta com els tons calents tan característics d'ells, destacant-se del primer el quadre central, amb el magnífic nu, obra realment definitiva, i del segon el ja conegut "Estable", "L'estable amb vaques" i el fortíssim i esclatant, el sensacional "Paisatge de Berga".

En quant a l'aportació d'Alfred Sisquella, es redueix al quadre "El noi de la barca", en el qual les ja admirades qualitats d'aquest pintor s'afermen vigorosament i permeten situar-lo en un lloc preponderant del grup en el qual l'hem classificat.

MIQUEL VILLÀ: «L'ESTABLE»

En l'article vinent, completarem la nostra visió del Saló de Tardor i ens referirem, amb certa detenció, a la resta dels expositors, entre els quals n'hi ha una pila ben dignes d'esment.

Ramon de P. VAYREDA

J. OBIOLS: «DUES NOIES»

CARNET DE LES ARTS

El «Saló de l'Elegància», de Marsella, que s'acaba d'obrir, és completat per una important exposició de pintura: «La dona, l'infant, la flor del segle XVII als nostres dies». Les obres antigues han estat deixades per museus i colleccionistes. Les obres contemporànies són degudes a artistes invitats.

■

En «La Gazette des Beaux Arts», Martel Aubert publica un remarcable estudi sobre els frescos extraordinàriament curiosos retrobats en la sinagoga de la ciutat de Dura, enterrada en la sorra del desert siri l'any 300. El camp d'excavacions de Dura es troba tancat actualment, per manca de crèdits, però el conjunt de la sinagoga acabada en 245 ha estat dipositada en un museu.

■

A París, s'ha inaugurat el 33 Saló de fotografia, amb 650 obres de tots els països. Comprèn, de més a més, dues exposicions particulars d'un gran interès: la del grup del «Rectangle», del qual hem parlat alguna vegada ací, i la de la fotografia soviètica, que ha constituït una revelació.

■

Membre d'hònor del Saló de Tardor parisenc, pare del bon pintor Jacques Blot, editor de bronzes i director de galeries, Eugene Blot acaba de morir. Aquest home apassionat fou un curiós animador, les paraules del qual foren sempre declaracions d'amor per als artistes que imposà durant més de quaranta anys: Lautrec i Rodin, Camille Claudel i Maillol, Bonnard i Vuillard, Jean Puy i Georges Bonche, etc... Ningú no fou tan convincent com aquest afeccionat intelligent de pintura i de música, ni més valent en les seves opinions cíviques. Es ell qui, en plena «affaire» Dreyfus, installà en la seva vitrina del carrer Richefrance el bust d'Emili Zola i l'hi mantingué malgrat les protestes i les amenaces. Publicà, el 1934, un petit llibre de records ple de detalls sobre els seus amics escriptors i artistes i sobre els joves pintors de mèrit la vocació dels quals encoratjà sense treva.

■

En la seva conferència «Els drets de la intelligència», donada el 1.r de juny d'aquest any a París, presidida per Aragon i publicada en un bell volum amb un retrat de Masereel (E. S. I.), Jacques Duclos, estudiant el destí dels artistes, deia de Rodin: «Com sabeu, l'escultura de Rodin, feta de força i de moviment, no plau al Consell municipal de París. El seu «Pensador» ha desaparegut de la plaça del Panteó, el seu «Víctor Hugo» ha desaparegut igualment del jardí del Palais-Royal i tothom coneix la discussió que s'ha elevat a propòsit del seu «Balzac»... No tan sols l'obra d'un gran escultor com Rodin és, per dir-ho així, posada en quarantena, sinó que hom no crea condicions que permetrien als escultors i als pintors d'expressar-se. ¿Què demanen a un Maillol i a un Despiau?

Comentant aquests mots, George Besson ha escrit des del diari «Ce Soir»:

«Jacques Duclos hauria pogut afegir que hom no permetria més que als pintors dolents i als «guixaires» d'expressar-se. Hom sap el que hom demana al pintor monàrquic Real del Sarte, però què demanen a Maillol? I per qué Rodin en quarantena? Recordem que el «Pensador» fou adquirit per suscripció organitzada per la revista «Les arts de la vie», de Gabriel Mourey el 1906, amb la condició que fos collocat davant del Panteó. El Consell municipal escamotejà, doncs, una obra que li fou confiada. Quant al «Balzac», la broma potser ha durat massa. Existeix un comitè en el qual els admiradors de Balzac i els amics de Rodin no són potser tots uns falsos admiradors i uns falsos amics. Que exigeixin. El «Balzac» de Rodin ha d'ésser erigit a París i ho serà, malgrat el Consell municipal, l'Institut i certs crítics d'art que pretenen avui que no se serveix Rodin mostrant el seu «Balzac» (sic).»

LLIBRES D'ART

«DEGAS», per PAUL VALERY (París, Gallimard)

No és una biografia del gran artista que fou Degas que ens ofereix Paul Valéry. Són, entorn d'alguns records sobre aquest pintor i de les ullades llançades damunt algunes de les seves obres, reflexions i consideracions sobre la Dansa — Degas va pintar i dibuixar moltes ballarines —, sobre el dibuix i en general sobre l'art. Notes marginals, diu modestament l'autor, inspirades per un home i una obra.

Tothom convindrà fàcilment, n'estem segurs, de l'extraordinària riquesa d'aquest petit llibre, que no es pot resumir, però del qual mil remarques podrien ésser extretes, no tan sols a causa de la perfecció de llur forma, de llur novetat, de llur profunditat, sinó també, i potser sobretot, a causa del moviment en què posen el pensament del lector, dels horitzons que li obren, dels esforços de recerca personal que sol·liciten.

El joc de l'esperit i del temps en la dansa, el concurs de la dansa i de la música, el nu en l'art, el treball que va de la visió al dibuix, l'ull i la mà i la reacció del dibuix i de la mà sobre l'ull i la visió, la significació del paisatge i el seu lloc en la història de la pintura, el que són l'art modern i el gran art, i cent altres problemes hi són plantejats pel més penetrant dels analistes.

Aquesta probitat explica sens dubte, en una gran part, l'admiració de Paul Valéry per Degas, el més probe, en efecte, dels artistes, "el més reflexiu, el més exigent, el més acarnissat del món", el més laboriós, el més sol potser també, no tan sols a causa del seu caràcter i de la seva distinció natural, sinó també a causa de la seva honestedat i dels esforços incessants als quals aquesta el constrenyia que no eren compresos per una època sensible sobretot a les novetats aparents i a les obres fàcils.

M. R.

Meridià

Redactor en cap:
Manuel Valldeperes.

Redactors: Sebastià Gasch, Domènec Guansé, Lluís Montanyà, J. Roure-Torent, M. Serra i Moret

Redacció i Administració: Passeig Pi i Margall, 29 pral. - Telèfon 12289

Subscripcions i Distribució: P. A. C. O. D. Rambla del Mig, 17 Telèfon 19937 - BARCELONA

50 cèntims l'exemplar

Subscripció: 6 ptes. trimestre

L'IMPRESSIONISME AL MUSEU DE GRENOBLE

La ciutat francesa de Grenoble és cada any el centre de grans manifestacions artístiques i literàries. Aquest any, a la Biblioteca, han estat reunits amb motiu del centenari de les "Memòries d'un Turista", tots els documents relatius als itineraris de llur autor, el delfinès Stendhal, i als mitjans de locomoció utilitzats pels seus contemporanis.

Al Museu, mundialment famós, acaba d'obrir-se una exposició de "L'Impressionisme, els seus orígens i la seva herència al segle XIX". El responsable d'aquesta reunió de peces rares és André Farcy, conservador del Museu de Grenoble. Conservador... si es pot dir així. Un home com aquest té massa l'amor de l'acció frenètica i es nega amb massa vehemència a separar l'art de la vida perquè el seu Museu sigui exclusivament a l'exemple de... gairebé tots els museus, una col·lecció de relíquies. Es molt més una mena de conservatori, en contínua renovació, de les bones maneres en pintura, gràcies a Zurbaran, Philippe de Champaigne, Rubens, etc... i també gràcies a Jongkind, Signac, Bonnard, Matisse, Marquet, etc... Les obres mestres del passat, com les obres més actuals, hi proven la continuïtat i la brillantor de l'art francès. I si André Farcy hi mostra els orígens, alguns cims i les conseqüències de l'impressionisme, és una lliçó d'art revolucionari tant com una lliçó d'història que dóna en proposar els exemples capaços de demostrar que la tradició francesa és una sèrie ininterrompuda d'encerts.

L'objecte principal dels pintors que hom reuneix sota el nom d'impressionistes, fou de donar al color el més viu esclat possible. Abans d'ells, Eugene Delacroix havia utilitzat una paleta composta de colors purs. Els barrejava, però els utilitzava també tals quals tot i juxtaposant-los damunt la tela amb trets de tons complementaris. Aquesta divisió de la pinzellada en "mil palletes dansants" i llur barreja òptica, a alguna distància, anava a ésser reprès pels Impressionistes amb molta més rigor abans de l'aplicació científica i metòdica de la teoria científica dels colors, és a dir, l'utilització exclusiva de la barreja òptica dels colors purs, pels neo-impressionistes (Seurat, Signac, Cross, etc.).

Però l'originalitat dels pintors dits impressionistes ho fou solament en l'expressió de la llum per ondes i vibracions, en l'esclat del color i la coloració de les ombres. Fou al mateix temps, seguint la tradició de Courbet, de Guys, de Daumier, de Millet, en l'expressió exclusiva de la vida moderna. A llurs falsos mestres i als oblidats de l'Institut, les escenes de la mitologia, els quadres històrics i guerrers, les insípides reminiscències del segle XVIII. A Manet, Claude Monet, Caillebotte, Renoir, Pissarro, Sisley... els carrers i els afores de París, els ballarins de Montmartre, els "canotiers" de Bougival, els camperols d'Eragny.

Que no es cregui, amb tot, en la cohesió d'una escola. Hi hagué tants impressionismes com pintors entre els mestres que són avui la glòria de l'Escola francesa. Acceptaren, l'any 1874, d'ésser batejats impressionistes i reivindicaren aquest qualificatiu injuriós en la boca de llurs contemporanis, però únicament els unia llur amor de la vida, de l'aire lliure i de la pintura clara, llur fàstic de l'Escola de l'academisme.

Foren les víctimes dels mateixos odis i visqueren gairebé tots miserablement fins l'any 1890, i cadascú realitzà la seva obra segons la seva pròpia sensibilitat fins al punt que hom s'estranya avui que Manet i Renoir, Degas i Lizanne, tan diferents i àdhuc tan oposats, hagin estat víctimes d'un mateix ostracisme.

Monet, Pissarro, Sisley—en realitat els únics veritables pintors d'"impressions"—expressaven els efectes fugissers de la llum, mentre que Lizanne somniava en un art compost i clàssic, i Degas en un realisme en el qual les preocupacions cromàtiques dels seus camarades no intervingueren mai. Diferents eren també llurs orígens, i l'exposició de Grenoble mostra Delacroix inspirador de Renoir; Corot, de Pissarro; Courbet, de Claude Monet. El visitant hi veu Diaz i Fantin-Latour, Carrand i Vernay. Hi veu sobretot els olis i les aquarelles de Jongkind, el tendre, l'ingenu holandès mort en el Delfinat l'any 1891, i que fou per la seva pinzellada trossejada, per la subtilesa dels seus acords, pel seu amor apassionat de la terra i del cel, el més directe precursor dels admirables poetes que foren els Impressionistes.

G. B.

(c) Ministerio de Cultura 2006

UN BARBER RURAL

A Jaume Ballester, calb número u de la Companyia

Heu meditat prou, amic, sobre els avantatges que us pot reportar aquesta impecable i lluent calvície que dóna a la vostra testa reflexos de porcellana de Sèvres? Escolteu aquesta verídica narració:

Així com la presència d'un nan fa reviure la idea oposada del gegant, el barber de qui vull parlar-vos evoca el moviment i l'ingeni del Fígaro de Beaumarchais, i el contrast és complet perquè el nostre barber rural era, en tots conceptes, el revers de la medalla del prototipus esmentat.

Entrem, si us plau, a la barberia. Aquí el teniu. Heus aquí l'heroi d'aquesta petita contribució als anals auris de la història barberil. El nostre Fígaro és home de professió múltiple; actua de barber, taverner, espardenyer i proveeix el poblet muntanyenc d'un sens fi de vitualles de les servituds més diverses. Detall suficient per a fer excusable la general insuficiència, tenint en compte que aquesta multiplicitat de dinamismes és necessària, als poblets minúsculs; tan necessària com horrible al desventurat ciutadà que es veu precisat d'emprar-los.

Aquí el teniu: baix, rodanxó, d'aire bovívol per la mesurada lentitud i ornada la seva faç amb un somriure que vol ésser festiu sense assolir-ho. La seva cara és fresca com una rosa; no tant el seu vestit.

El seient on se situa la víctima el cabell de la qual ha crescut exageradament i mereix que li tallin les ales de l'ambició, té quelcom de giratori i gemega accents planyívols així que l'inquieten massa; altrament, ben respatllerat, d'una noguera forta, testimonia una llunyana però robusta joventut, i es pot dir que aguanta ferm malgrat el balandreig que pren sovint, com fràgil barca en una mar agitada. L'hivern passat intenses nevades em retingueren al llogarret pirenenc i vaig haver d'utilitzar-lo. M'hi vaig asseure tímidament, disposat a mantenir-me a ultrança amb valentia, i el barber endegava els estris de la faisó com ordena el cirurgià les esfereïdores eines poc abans d'entrar en funcions.

L'establiment barberil donava a la plaça i jo, acomodat al seient, endevinava pels bruels, els grunyits i els xiscles que provenien de fora, els bous que la travessaven, els porcs que hi furgaven i els mossicots enjogassats que esperaven l'hora d'entrar a l'escola. Tot això, barrejat amb algun cantussol de l'arbreda pròxima fins m'hauria distret, mes de seguida s'imposava el nostre Fígaro, decidit a prendre'm pel seu compte:

—Aquest país és "agreable" al maig... (començà, mentre la màquina talladora afegia a l'afirmació una estirada de cabell). Ara, a l'hivern, de fred i feréstec ho és com el que més. Quan no plou, neva; si no neva venteja; vinga fang, vinga gelors... (i seguia estirant, arrencant els cabells fins a l'arrel).

Volgué igualar les polseres: fregant-me un braç per la cara, em subjectà vigorosament la testa. De dreta a esquerra i d'esquerra a dreta, la féu anar com un penell repetides vegades, i aquesta manipulació em va permetre de descobrir l'estat decadent de la seva esfilagarsada i greixosa mànega i olorar de prop el repugnant tuf alliaci que desprenia tot ell. El victimari avançava la tasca i els cabells anaven caient com cau l'herba del camp en passar la dalla; caient i burlant la servitud del drap que m'endogalava, escorrent-se'm esquena avall amb un gest de carinyosa afinitat.

La vèrbola del botxí era feta tota ella d'incoherents detalls:

—Ja ho sap? D'aquesta nit, la rata paniquella... (i bufà al clatell); dos "llapins" degollats... (estirada de màquina); i una gallina, pensi... (noves bufades d'una gelor glacial!)

—La rata paniquella? — vaig interrogar seriós per recordar-li que treballava en un cap vivent. No aparentà entendre-ho. El pèl tallat s'estacionava amb maligna tossuderia en les sinuositats del clatell, i el cruel inquisidor continuava dirigint-hi unes bufades com puntes d'espasí que fendint l'occipital em trasbalsaven en ritmades extremituds tota la vertebral columna. I jo m'encenia, d'ira, i l'esforç de reprimir-me em deixava atuït. Mes, per què enfadar-me? Vaig provar de somriure... De cop i volta em vingué a la memòria aquell convit en què el fill indigne de Ciceró llançà una copa a la cara del poderós Agripa. Aquest contestà l'escomesa amb una actitud fèrriament impassible. Diví consol! De caragolat que estava vaig redreçar-me amb valentia, molt disposat a rebre tantes estiragassades i tants bufaruts gelats com la inajornable empresa a realitzar exigís.

Ah, bon barber! La teva inconsciència cruel fa envejar els temps feliços de l'antigalla que un modestíssim flist-flast de tisores deixava la cabellera endegada per mitja vida: hom podia lluir sense por de res la més franca anarquia fins a damunt de l'espatlla! Venturosos trovaires de l'edat mitjana!

Jo estava pres a la cadira com el gall a l'ast. El barber continuava el treball amb una cura incommensurable, car per grofollut que fos cal reconèixer que s'esforçava a quedar bé. Altre turment per a mi, que veia transcórrer el temps, perdut miserablement reculant uns passos per observar el conjunt com el pintor amb la tela, ara redreçant-se, fent puntetes, ara encongint-se, ara mostrant la punta de la llengua en plena abstracció estètica; passant cent, mil vegades la màquina talladora pel mateix lloc, retocant, acariciant, afinant com si tingués entre mans qualque obra artística. Oh, talent barberil que practicaves aquell consell de Boileau:

"Vingt fois sur le métier remettez votre [ouvrage,
Polissez-le sans cesse et le repolissez."

La petita barberia del poble ofereix tota la salubritat de certs casals de pagès on el tràngul supera la netedat; els galls n'han fet llur possessió solemnement engreïts; els estrips d'un tapabruts de sac delaten al fons un pilot polsós de mobles enterenyinats; a un recó jeu un pilot de fenc, a un altre hi ha un caixó desballestat curull de patates roges; a la dreta un sarri vell priva d'albirar les misèries d'una paret negrosa, i una aixada, a prop, fa parella amb una granera que tapa honestament un muntinyol de col esgrogueïda i tabellots de fesol per al porc... Tot respira inhospitalitat i insult. Però no us queixeu. En aquests poblets esperar certes comoditats és forjar la més ximple utopia. Fes, fes, ínclit barber. Segueix impàvid la tasca empresa, estirant a gratcient i bufant a la mesura que et plagui.

De les moltes coses que em contà, sens dubte per fer més grata la meva estança a la barberia muntanyenca, només recordo amb satisfacció l'última, que fou l'alliberadora. Tragué el drap amb un giravolt barroer i somrient com per ensenyar-me l'ennegrida boca, exclamà entre esquitxos de saliva: "El "sinyor" és servit!"

Francesc MASCLANS

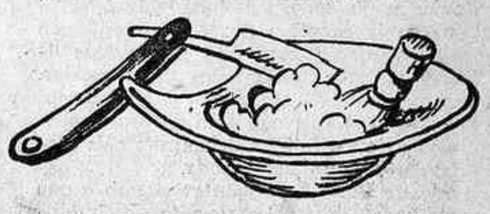

(Illustracions de Junceda.)

DE LEOPARDI

La calma després de la tempesta

Ha passat la tempesta:
sento els ocells que juguen; la gallina
altra volta cloqueja
al bell mig del carrer. Ja s'asserena
el cel, allà a ponent, a la muntanya;
la planura es neteja
i es veu clara la riba que el riu banya.
Pertot reneixen les remors i senten
els cors nova alegria:
tothom torna al treball de cada dia.
Per veure si no plou, altra vegada,
amb la feina a les mans, el cel contempla,
cantant, el menestral; i atrafegada
surt a recollir l'aigua de la pluja
novella, la donzella;
i l'hortolà renova
de sendera en sendera
la seva cantarella.
Surt novament el sol; el seu somriure
estén per puigs i masos. La família
obre balcons i barris i finestres;
i des del carrer gran es sent, llunyana,
la veu d'unes esquelles, mentre un carro
reprèn la seva via quotidiana.

Treu la joia en els cors nova florida.
¿Quan és més bella i dolça
del que és ara, la vida?
¿Quan als estudis, amb més febre que ara,
tornen els homes o al treball s'apliquen
i emprendre nous afers pensen encara?
¿Quan de llurs mals eterns menys es re-[corden?

Plaer, fill de l'angoixa;
joia vana, nascuda
de l'antiga temença que sofria
aquell qui de la mort s'espaventava
i la vida avorria;
de la llarga tortura
que la gent freda, esmorteïda, tàcita,
sentí suant d'enuig i de paüra
quan contra tots es desencadenava
la ira dels llampecs, del vent i els núvols.

Oh natura galana!
Eixes són tes ofrenes;
eixes són les delícies
que atorgues als mortals. Eixir de penes
és cosa delitosa per nosaltres.
Prodigues les angoixes a mans plenes;
neix espontani el mal; i aquella mica
de goig que per miracle o bé per mostra
del sofriment és nat, és gran ventura.
Sement humana, cara als déus: series
força feliç si respirar podies
d'algun dolor; però ho ets més encara
quan de tot dol i afany la mort et cura.

Alfons MASERES

TALAIA

RICHARD ALDINGTON

Entre els llibres de la «Gran Guerra», per damunt dels de Remarque, dos llibres, escrits en anglès, em fixaren l'horror d'aquella lluita: «El despertar de la bèstia», de Liam O'Flaherty, i «La mort d'un heroi», de Richard Aldington.

No cal dir que, després d'haver llegit «La mort d'un heroi» he seguit apassionadament Richard Aldington. Ha estat un dels autors nous que m'ha fet sentir més la nostra època.

Poeta, crític, contista i novellista, no m'ha mostrat l'home dominant, sinó l'home dominat. El seu heroi no ha estat el que dirigeix els esdeveniments, sinó el que es dirigeix dintre la tempesta dels esdeveniments. Aquesta lluita tràgica no es pot pas escriure tancat en una cambra de treball i entre llibres. Els nostres temps no son pas propicis als pàllids d'arxiu. Richard Aldington es capbussa en tots els problemes, s'enfonsa en tots els horrors i en surt carregat d'experiència. Era inevitable que la nostra guerra el sentís dintre i la nostra guerra l'hi ha sentit. La lluita, plantejada el 1914, encara segueix i Aldington no ha deixat de saturar-hi — allargassada, trement — ni una sola ratlla de la seva obra.

Cinc novelles — ultra la «Vida de Voltaire» — és el que conec de Richard Aldington. La ja esmentada «Mort d'un heroi» (Death of a Hero); «Els homes són tots enemics» (All Men are Enemics); «La filla del coronel» (The Colonel's Daughter); «Cal que les dones treballin» (Women must Work) i «Molt angelical» (Very Heaven).

Tinc per les més importants «Els homes són tots enemics» i «Molt angelical». Però he de dir que en tota l'obra de Richard Alaington palpita el revoltat, l'inconforme, l'home modernissim que lluita contra déus, o sigui contra totes aquestes forces que les follies humanes han creat i segueixen creant.

Hi ha una peculiaritat en l'obra d'Aldington que constitueix la seva originalitat més forta. L'autor fa sentir la seva presència dintre de cada realització. Però no la fa sentir encarnant-se en tots, o en part, dels seus personatges; la fa sentir per la simpatia o antipatia que li desperten. El milionari Ripplesmere de «Very Heaven», porta com un gep els sarcasmes del que el mou. Chris Heylin, el personatge central de la mateixa obra, es carrega el passat anglès damunt per a poder sentir-se alleugerit, amb el somni de la Nova Anglaterra. El mateix es pot dir dels protagonistes de «The Colonel's Daughter», representants de l'Anglaterra del clarinet galler de Kipling. L'imperialista Kipling: l'enemic! Com m'ha plagut rellegir les odes a la prepotent «Old England» de Kipling després d'haver-me saturat de la serena força de lluita d'un poema de Richard Aldington: «Death of another Hero», per a comprendre que només Kipling podia nodrir els somnis de fanàs sec de la família Smither i de les innúmeres famílies Smither que sostenen encara el conservatisme farfant britànic. L'Antony Clarendon d'«All Men are Enemics», i Etta, de «Women must Work», són dos personatges matxucats per la vida. Com el mateix Richard Aldington, perceben el seu món plenament humanitzat per l'amor i la comprensió, però un món on l'home segueix teixint la tragèdia sobre els caps dels altres homes.

Pocs autors com Richard Aldington tradueixen tan perfectament els nostres dies. Pocs com ell, també, han estat tan amb contacte amb els esdeveniments. Pitllagat per la lluita, no ha cercat pas la penombra de les clíniques. Ha seguit donant a l'espetec dels vents les carns obertes i he apuntat l'experiència del contacte del cos sense pell, amb totes les fiblades dels esbarzers enemics.

Richard Aldington finca la seva grandesa en ésser un anticlàssic, entenent per clàssic el que és corrent: clàssic és, o sembla ésser, el que manlleva la grandesa passada als guardarrobes teatrals. El demà pertany a Richard Aldington perquè és tan d'ara.

INSPIRACIO I OFICI

«La Cobla» aplega una tria de poesies originals de Joaquim Ruyra. Davant d'aquesta tria l'illustre autor de «Jacobé» hi ha posat un pròleg.

Es per mitjà d'aquest pròleg que Ruyra ens conta els dubtes que tingué abans de lliurar la seva poesia al públic. Feia molts anys que «no es preocupava de l'ofici de versificar». I això l'obligava a preguntar-se: «¿Quina és la bona prosòdia de les paraules? ¿Quines sinalefes es poden o no fer de bon jus?». Joaquim Ruyra arribà fins a sollicitar la solució del seu problema a l'«Institut d'Estudis Catalans». L'Institut «l'esverà» en dir-li — paraules de Ruyra — «que la prosòdia a seguir era la clàssica».

En aquests dies de glorificació a Joaquim Ruyra — glorificació a la que m'adhereixo amb entusiasme—, s'ha parlat molt de la prosa de l'extraordinari prosista català, no s'ha parlat dels versos d'aquest, al meu entendre, regular poeta.

No enceto el tema per a mostrar carbons en la brillantor esplendorosa de l'obra de Joaquim Ruyra. M'interessa per apuntar que una cosa és l'ofici i altra la inspiració. El creador de bellesa, es un: el poeta. El que sent la bellesa i fa sentir-la, és un altre: l'escriptor.

Hauria creat poesia Joaquim Ruyra sense dubtar «de la prosòdia del vers o coneixent millor les sinalefes que es poden o no fer de bon jus?». No! I tots sabem que Joaquim Ruyra posseeix, en grau superlatiu, el coneixement idiomàtic: és un Mestre de l'ofici d'escriptor.

El Verrochio va donar a Leonardo da Vinci una lliçó: Per tot art cal conèixer la tècnica. No cal fiar-se del geni ni de la intuïció, cal la ciència. Estem conformes amb la lliçó del Verrochio, com estem conformes amb Paul Valery quan ens diu que la vertadera condició d'un poeta és la que està més llunyana de l'estat d'ensomni i de l'estat d'embriaguesa. Amb el geni no n'hi ha prou, però tampoc no n'hi ha prou amb conèixer un ofici si no es porta dintre el foc de l'ofici.

Leonardo da Vinci pintà abans que s'acabessin les lliçons que li donava el Verrochio i assajà la seva multiplicitat genial abans d'adquirir sòlids fonaments totals. Això malgrat el Mestre. No intuïtius només; però tampoc només gramàtics. Saber manejar bé la garlopa no farà el gran fuster, com no farà el gran poeta saber la mètrica a la perfecció. Els que creuen que crear poesia pressuposa un estat de desvariejament, un estat catalèptic, o un èxtasi inefable, s'equivoquen, com s'equivoquen els que confien amb què sabent la retòrica de cap a peus seran poetes monumentals.

Joaquim Ruyra és un meravellós Mestre de l'idioma. Però sense la seva gran producció en prosa, pel sol fet de la publicació de «La Cobla» i d'«El país del Pler», no l'hauríem pas glorificat.

I repetim que hem agafat les poesies de Joaquim Ruyra com punt de partida i pretext, no com motiu de regateig mesquí. No intentem disminuir en res els mèrits excepcionals que representa per a la literatura de Catalunya l'obra de l'illustre autor de «Pinya de Rosa».

Ramon VINYES

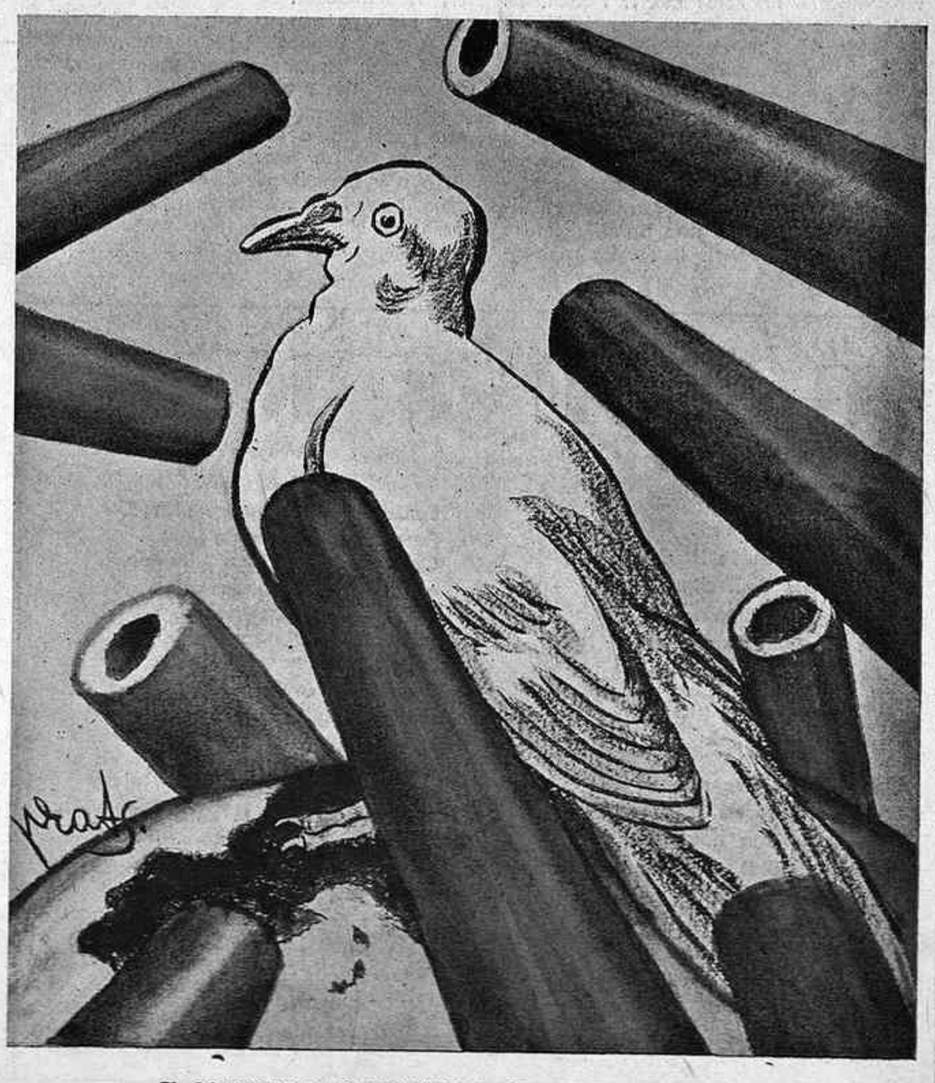

EL COLOM DE LA PAU S'INSTAL·LA PER A L'HIVERN, per PRATS

(c) Ministerio de Cultura 2006

LES EXEMPLARITATS D'UN HOMENATGE (1)

Ens hem aplegat ací a honor de Joaquim Ruira, gran mestre de la prosa catalana, que ha sabut fer cantar tan bellament dolça i forta alhora. Aprofitem l'avinentesa d'escaure's avui el seu vuitantè aniversari, per retre-li públicament l'homenatge de la nostra admiració tan viva i fervorosa, d'aquesta admiració que tots sentim per ell anys ha en el nostre cor i en el nostre pensament.

Honorem en la seva persona l'exemplaritat d'una llarga vida de treball persistent, insistent, a la recerca d'una sempre més alta perfecció. En ell s'alien la sensibilitat de l'artista que percep tots els matisos de la bellesa difosa en els múltiples aspectes del món sensible i del món moral i l'honestedat de l'artesà que s'esforça a expressar-los de la manera més viva i més justa. Mestre Ruira és un magnífic exemple d'aquestes virtuts de l'artesania, altes i humils alhora, altes per la noble ambició, humils per la sotmesa observança de l'ofici i el treball quotidià del seu mai acabat aprenentatge. I en això ha de servir-nos a tots de model.

No faríem pas res de profit si no les restauréssim en el nostre desig i en el nostre voler aquestes honestes virtuts de l'artesà, infatigable percaçador de la feina ben feta. Esborrem de la nostra fantasia la imatge escabellada, romàntica, del poeta posseït per la musa i de l'obra feta sense esforç en un repte d'inspiració dionisíaca! Foll qui es refiï que la pura i noble expressió de la bellesa li serà donada gratuitament, per obra de miracle! Es ell qui ha de saber-la conquerir en un esforç persistent, tivant, sense mesura i sense treva. El miracle sempre hi és. La reeixida final sempre és una cosa de gràcia i de prodigi, que mai no podrà dir del cert ningú com s'ha produït.

Però aquest estat de gràcia no vindrà, si no l'ha precedit un desig i una voluntat i un esforç immediats, i una llarga i lenta preparació d'estudi i d'exercici.

Mestre Ruira ho sap com ningú tot això. Ningú en major manera que ell no n'ha fet la prova. Ningú no n'ha donat un més bell exemple. Ningú no coneix millor que ell el delitós neguit de batallar amb la matèria rebel a prendre forma, ni aquella delícia que amb cap altre plaer d'aquest món no pot tenir comparança de quan, victòria del llarg i porfidiós maldar, paraula, emoció i pensament es fonen en una bella expressió, tan planera i viva, que sembla que hagi brollat per raó natural, sense cap mena d'esforç, com poncella que es desclou en la joia del matí tota fresca de rosada.

Honorem encara en mestre Ruira una altra virtut: la seva infrangible fidelitat a la Pàtria Catalana. Hi ha hagut moments, llargs anys, que ha estat cosa facilíssima, a l'abast de gent de tota mena, aquesta de semblar fidel a Catalunya. No hi calia ni una gran altesa d'esperit ni un cor fortament trempat. N'hi havia prou de cantar "Els Segadors" amb cara ferrenya, sempre que en venia l'ocasió oportuna, perquè tota fluixedat, tota poquesa, i tot estoicament prenguessin aire d'heroisme.

La gran tragèdia que ens ha tocat de viure ha vingut a mudar tot això. Els que verament estimaven de cor Catalunya i els que ho deien per conveniència o per fatxenderia, han quedat ben destriats. S'han mantingut lleials els que havien fet de l'amor a la terra catalana substància i pern de la pròpia vida: els qui en feien vana ostentació, escambell d'ambicions il·lícites i camí d'accés a profits innobles, han renegat de Catalunya i li han penjat la culpa d'estralls que eren natural conseqüència de les falles i dels errors dels mateixos que l'han bescantada.

Mestre Ruira ha aguantat el torb a peu ferm, sense desdir. La seva fe en Catalunya no ha vacil·lat mai: la seva fidelitat a Catalunya no ha defallit ni un moment. I no sempre li ha estat planer i fàcil. En aquell temps que els contracops de la revolta militar havien desarticulat tot poder i destruït tota autoritat, Joaquim Ruira fou inquietat més d'una vegada personalment i molestat i vexat. Els que en aquella hora exercien les funcions reguladores i coactives del poder públic per autodeterminació, molts d'ells sobrevinguts en terra catalana, no sabien qui era mestre Ruira. Malgrat això, mai una paraula contra Catalunya li vingué als llavis. La malvestat no era imputable a Catalunya: era obra d'uns desencaminats, conseqüència del trasbals que passava la terra catalana, i no originàriament per culpa seva.

Altres exemplaritats d'aquest acte que estem celebrant convé destriar, exemplaritats que en deriven tan naturalment, com deriva el brancam de la soca d'un arbre.

Avui, d'ençà que pesa dolorosament damunt de la nostra carn i del nostre esperit aquesta enorme tragèdia de la guerra, tots els nostres actes, fins aquells més vulgars i quotidians, tenen dos sentits: un, el seu propi en temps normal; l'altre, el que tenen en funció de la guerra, per raó de totes les coses, grans i petites, materials i espirituals, que es debaten en aquesta acarnissada pugna. L'homenatge a mestre Ruira, que no és un fet de cada dia, que fóra un esdeveniment assenyalat, de la més alta significació fins en temps no tan revolts, no podia quedar al marge d'aquesta llei. Examinem atentament quina és, de cara a la guerra, la seva transcendència.

Del començament de la lluita els nostres adversaris mouen gran fressa, afirmant a so de tabals que nosaltres els roigs, com ells ens anomenen, som l'encarnació de totes les barbàries, els destructors de tota valor moral, els perseguidors de tota altesa d'esperit, els enemics irreconciliables de tot el que representa una categoria en la civilització occidental, civilització que és la nostra suprema finalitat destruir de soca i arrel, si a tant arribessin les nostres forces, mentre que ells són els defensors de la cultura, el baluart de les més altes virtuts humanes, els campions decidits de tot el que constitueix la pura essència d'aquesta flor exquisida de l'esperit humà que és la civilització de l'occident d'Europa.

Se'ls podria objectar de bon començament, que mal es compaginen aquestes pretencions amb el fet d'haver cridat l'invasor estranger i esventrar i dessagnar la Pàtria en una guerra la més cruel que s'hagi vist mai, tot això a sola fi de satisfer personals concupiscències i mantenir anacrònics privilegis de casta que els estaven fugint de les mans, i que una tal conducta més sembla fruit d'ancestral barbàrie, capteniment de clan i de tribu, que producte d'una civilització arribada a madura plenitud. Però avui escatir això no ens interessa. Com tampoc no volem aturar-nos a destriar fins a quin punt és signe de civilització la matança dels adversaris polítics a la reraguarda, organitzada sistemàticamente, fredament, ordenadament, calmosament, pels dirigents de l'Estat i els òrgans regulars del poder públic, i això mesos i anys, i pel sol delicte d'ésser adherents d'una determinada ideologia política.

No: avui no farem ús de cap d'aquests arguments, tot i que no són pas de poca empenta. Ens en sobren tants, que no ens ve d'aquests! Avui examinarem només quin és el seu capteniment i quin és el nostre, davant l'esperit humà i les seves manifestacions.

Els nostres principis són clars i concrets; la nostra conducta és neta: màxim respecte per les múltiples manifestacions de l'esperit, total reconeixement de la seva independència. Nosaltres sabem que sense aquesta independència de l'esperit totes les activitats del pensament humà s'aturen i tot el procés de la humana civilització es paralitza. I la nostra última finalitat no és pas el predomini d'uns homes damunt dels altres, sinó l'ascensional establiment de nous estats de civilització cada vegada més perfectes. Si la guerra fa necessàries avui certes restriccions en aquesta omnímoda llibertat de l'esperit que és el nostre ideal, això és transitori i desapareixerà automàticament, sense que en quedi rastre, en veure la fi d'aquesta guerra maleïda, que els nostres adversaris ens han imposat.

I això no són paraules vanes, cortines de fum per a encobrir les nostres veritables intencions. Aquest homenatge que estem celebrant n'és prova palesa. Es l'homenatge a un dels més grans escriptors de llengua catalana, a un artista eminent de la paraula, a un excels creador de bellesa. Però precisament per ésser això i no altra cosa, i per ésser mestre Ruira qui és, l'acte pren una significativa transcendència. Ningú no ignora el catolicisme de mestre Ruira, afirmat sovint a la capçalera dels seus llibres. I aquí ho teniu. Nosaltres els roigs, els fanàtics, els enemics de la civilització occidental, homenatgem un escriptor catòlic, sense que hi sigui cap obstacle el seu catolicisme, sense que hagi d'abdicar de res del que sent i creu, sense que li demanem altra cosa que els seus títols d'artista eminent, d'exquisit plasmador de la nostra llengua.

JOSEP POUS I PAGES

I que ningú no vulgui suposar que aquest homenatge ha estat ideat i organitzat a fi de propaganda política. No: el nostre homenatge no és d'avui solament: el nostre homenatge fa molt de temps que dura. Començà públicament — en el clos particular de la nostra admiració no fóra pas possible de senyalar la seva arrencada inicial—, començà públicament el dia que el President de la Generalitat de Catalunya, a proposta del Conseller de Cultura i amb l'aprovació de tot el Govern, nomenà Joaquim Ruira membre de la Institució de Lletres Catalanes, la més alta representació de la nostra literatura, el més alt títol a què pot aspirar un escriptor de llengua catalana. I això vingué perquè la Institució de les Lletres Catalanes, per decisió unànime dels seus membres, considerà que li mancava quelcom d'essencial, que la seva noble ambició d'incorporar-se les més altes valors de la nostra literatura restaria insatisfeta tant que mestre Ruira no vingués a fer-los companyia.

Em sembla que tot això ens dóna un cert dret a no acceptar que som els bàrbars que els nostres adversaris voldrien que fóssim. Em sembla que tot això podria molt bé significar que si algú resta al marge del que és la vera essència de la civilització de l'occident d'Europa, aquest algú certament no som pas nosaltres.

Perquè, passem comptes: ¿què poden oposar els nostres adversaris a la nostra clara i neta conducta? ¿Hi oposaran el cadàver del poeta Garcia Lorca? ¿Hi oposaran la terra xopa amb la sang de Carrasco Formiguera? ¿Hi oposaran les bales que treparen la carn del rector de la Universitat d'Oviedo?

Campions de la civilització occidental! Proclamar-se'n baladrerament no costa gaire. Esser-ne realment, positivament, ja és una mica més difícil. El dia que puguin presentar-nos un escriptor, un sol escriptor — no comunista, no socialista, no republicà—, el dia que puguin presentar-nos un sol escriptor liberal, del més moderat, del més agrisat liberalisme, i encara no honorat, no homenatjat públicament, no posat en el lloc més alt de la seva literatura, el dia que puguin presentar-nos un sol escriptor liberal viu, només que viu, aquell dia acceptarem de posar a discussió quins són, ells o nosaltres, els veritables paladins de la civilització occidental. Mentrestant, mentre això no vingui, podem proclamar amb el cap ben alt, sense perill que ningú ens ho gosi contradir, que nosaltres som els veritables civilitzats i que, malgrat totes les seves injustificades pretensions, ells són el bàrbars.

Independència de l'esperit. Llibertat de menar el seu incessant treball d'investigació en totes les direccions i en tots els ordres de la coneixença. Voluntat que sigui l'esperit torxa vivent, guió de la humanitat en el seu ascensional esdevenir. Dret inviolable de crear una cultura, la nostra cultura, amb el seu accent propi, com a terme i resultat de totes les nostres activitats diverses. Això és el que volem i això és l'essència mateixa de la civilització. Fora d'això, per més que vulguin decorar-ho amb llampants apel·lacions, no hi ha sinó barbàrie.

Per això penem i treballem i acceptem tots els perills i tots els sacrificis. Això defensen els braus minyons de Catalunya en aquesta gloriosa epopeia de l'Ebre, que és el triomf de l'home contra la màquina, el triomf de la inesgotable font d'energia flamejant que és l'esperit de l'home damunt de les forces obscures, orbes de la matèria. Les hores actuals són terribles, prenyades dels més greus perills. Totes les valors de la nostra civilització estan menaçades de naufragar en el més espantós dels cataclismes. Confiem en la victòria definitiva de l'esperit. Ell és la llum enfrontada amb la tenebra. Ell subjuga els primaris instints egoistes i posa l'home tot ell, cos i ànima, al servei de les causes justes. Ell venç l'espant i la flaquesa de la carn esporuguida i posa en el cor humà aquella noble i heroica virtut que porta l'home al límit extrem de l'heroisme i del sacrifici.

Confiem en la victòria final de l'esperit. Però estiguem preparats a tot el que pugui reservar-nos el destí, per a afrontar-ho amb pit resolt i l'ànima serena. Si fos la sort de la humanitat, la negra cort de la humanitat, que s'hagués d'aturar el curs de la història, que l'ascensional esdevenir de l'home hagués de sofrir una ruptura, perquè la torxa vivent de l'esperit humà fos rebatuda en terra i apagada pel que hi ha de més demoníac en les cavorques de la subconsciència humana, més valdria sucumbir lluitant fins a l'últim alè, que viure vergonyosament una vida d'abjecció, vida d'esclau que no pot triar ni dissentir.

* * *

Mestre Ruira, la Institució de les Lletres Catalanes us dóna les gràcies per boca meva d'haver pogut parlar de totes aquestes coses tan altes, tan vives i tan amades, amb motiu de l'homenatge que ens ha donat ocasió de fer-vos públicament el vostre vuitantè aniversari. Hem pogut parlar de totes aquestes coses sense que desentonessin de la festa que a honor vostre estem celebrant, perquè vós, a més d'un gran artista de la paraula, heu estat sempre un home, tot un home, amb totes aquelles virtuts que fan la dignitat i la noblesa d'un home.

D'això ve que la Institució de les Lletres Catalanes se senti orgullosa de vós i es complagui de dir-vos una vegada més, amb tota solemnitat, davant de l'eterna Catalunya que vós tant estimeu, com se sent honorada de tenir-vos per un dels seus membres més illustres. Que per molts anys us hi pugui encara tenir, a major honra i glòria de la Pàtria catalana.

J. POUS I PAGES

(1) Parlament pronunciat en l'acte a honor de Joaquim Ruyra, organitzat per la Institució de les Lletres Catalanes al Casal de la Cultura. (27 de setembre)

POETA I HOME DE COR

La personalitat del poeta Joseph Rivière podria ésser definida així: un panteisme serè i somrient que s'aparta de la influència passatgera de la nostra vida material. La seva afabilitat benefactora vela tot just, sense atenuar-la, la seva actitud filosòfica, irreductible i persuasiva. Joseph Rivière vingué entre els homes per a predicar la fe, aquesta fe que ell no abandonà ni oblidà mai. Adhuc emmig del remolí humà, de la penombra de les ciutats, sota la influència febril d'un esforç que, sens dubte, ell estimava sense admirar-lo, ell restà el sacerdot dels cosmismes sobrehumans, el cantaire conscient i reflexiu de la natura, en les seves relacions amb l'ésser. La dona mateixa, aquesta mussa inversa que inspira, directament o indirecta, tots els esforços de l'home, ell no volgué veure-la d'altra forma que com un element d'aquesta natura, tal com es veu una flor, el reflex d'un astre, un núvol o un receptacle.

La inspiració de Rivière enlluerna amb una plenitud de sensacions, literàriament encegadores. Una de les seves poesies, agafada ailladament, no pot donar aquesta impressió i encís. Però quan se'n llegeix un seguit, no es pot resistir aquest estrany atractiu. No es tracta de quadres de la naturalesa, pintats per un paisatgista, ni evocacions nostàlgiques on el sentiment es recolza sobre la naturalesa. Es el poeta mateix que s'hi incorpora; és la seva pròpia naturalesa humana que, disminuïda de les seves propietats humanes, esdevé la transposició de la naturalesa mateixa. I si això esdevé una allucinació, si es tracta d'un paisatge palpitant i sonor, significa que la seva poesia està lliberada de trucs. Joseph Rivière és essencialment ell mateix, un dels poetes més sincerament humans, creador de versos d'una frescor exquisida, himnes vibrants a la natura bella i eternament jove, sobirana dispensadora de les joies de la vida. El panteisme — ardent i comunicatiu — es troba per tota l'obra poètica de l'amic, constituint-ne l'element principal.

En la prosa, Joseph Rivière es revela tot un altre. Es incisiu, clar, justicier, encara que sempre veu les coses a través d'un cortinatge poètic que fa que, àdhuc les més crues, apareguin sublimades per un matís simpàtic. A «Soi-Même» publicava proses vigoroses sobre la guerra, les quals li donaren tanta anomenada com disgustos, contrastant aquestes cròniques amb les seves poesies de sabor de fruita que també hi publicava.

Llicenciat en Lletres i en Dret, exercia de conseller d'una important Companyia de transports de vins, complint les seves delicades funcions amb un tacte i ductilitat extraordinària. Dirigia també, últimament, una revista de jurisprudència i de legislació. Tot ho feia amb una erudició i una ciència naturals en ell, que el món dels afers ha estat unànime a reconèixer.

Sempre havia restat, però, l'home senzill, afable, prompte a què els altres treguessin profit del seu saber, de la seva ciència jurídica, del seu sentit poètic o dels seus coneixements generals.

EL POETA JOSEPH RIVIERE

Malgrat la diferència d'edat, en ell vaig trobar un bon company, amb el que els lligams d'una entranyable amistat varen conservar-se fins al dia de la seva mort. Regularment, durant la meva estada a París, anava a casa seva dos vespres a la setmana, dilatant-se les meves hores d'un viure frenètic en la calma de la seva llar animada per una esposa amantíssima, que tenia cura d'ell com una mare en té d'un fill malaltís. Era fornida, alta, decidida i abnegada, amb aires de dona formada al camp, però que sap quedar bé a ciutat. Al seu costat vaig trobar l'escalf d'un afecte de mare i de companya alhora. Les vetllades i tardes de diumenge passades en llur companyia, esdevenien per a mi una moixaina inefable entre les hores i els dies turbulents viscuts entre amics i amigues amants de l'art i de la tabola.

Cap als primers dies de l'any 1918, davant els constants bombardeigs aeris nocturns i de les canonades de la «grossa Bertha», el canó monstre que, del matí al vespre, tenia en plena inquietud el poble parisenc, l'esposa de Joseph Rivière va juntar-se a l'èxode dels que tenien on anar a viure més tranquils, quedant els dos ben sols en les íntimes vetllades del piset del carrer de Rochechouart. Ella va esperar el dia de l'armistici en un poblet de prop de Narbonne, a la riba d'un estany, en un paisatge de llum i de cants que li feia oblidar aquelles vetlles trencades pels atacs criminals en l'espessor d'una fosca més negra que la nit.

Fou en l'absència d'ella, quan Rivière es deixà emportar pel seu esperit combatiu atacant amb precisió i finesa tot allò d'immund, de putrefacte, que la guerra deixava crear a la reraguarda. Desafiant el perill, convertí el seu pis en un lloc de conspiració, al qual jo acudia cohibit per les llargues barbes dels que hi assistien i per la temeritat que significava reunir-se en temps de guerra, per a lluitar sota la bandera de la pau, contra els polítics que s'entossudien a eternitzar la lluita, més amb especulació financera que patriòtica.

Un vespre va sorprendre'm veure a la porta de casa seva una gran gentada. Estava tan convençut que un dia o altre l'agafarien per les seves idees, que no vaig entretenir-me a preguntar què passava, sinó que vaig apretar a córrer carrer avall fins arribar a casa del periodista holandès Heijinga, amb el qual haviem quedat de trobar-nos allà dalt. Tots dos vàrem fer les nostres suposicions i aquella nit, després d'avisar a altres per tal que no anessin a cal Rivière, vàrem passar-la dormint al taller d'un artista amic que vivia al Barri Llatí. El fet d'haver passat el Sena, ens va semblar que ja estàvem fora de perill i vàrem dormir plàcidament en un ample divà; el pintor i la seva companya al cap i el periodista i jo als peus.

L'endemà vàrem assabentar-nos que l'alarma havia estat infonamentada. Aquella gent s'havia agrupat a la porta de l'immoble que habitava Rivière perquè en un dels locals industrials del fons del pati s'hi va descobrir un sàtir que, amagat en un recó fosc, cada vespre espantava les noies que baixaven l'escala.

No obstant, vaig continuar anant a casa de l'amic amb una mica de por, puix sabia el perill que significava, per a un estranger, fer causa comú amb un estol d'homes considerats perillosos. L'absència de madame Rivière va influir, però, en què les reunions no es celebressin amb tanta assiduïtat al piset del carrer de Rochechouart, i avui en un cafè ben recollit o ben bulliciós, i demà a la cambra o taller de l'un o de l'altre, el cas és que mai es varen interrompre, fins que entre nosaltres no s'hi va barrejar l'amiga d'aquest, l'esposa d'aquell o l'amant de tots, les quals, espirituals i dones modernes a ultrança, començaren introduint en el grup una preocupació més de les que teniem, bo i degenerant les reunions en conciliàbul amorós, amb aquella despreocupació tan deliciosa per les coses de la carn i per les de la família que jo d'antuvi no sabia capir.

Aleshores començaren les discòrdies i els odis personals, i allà on l'esperit elevat hi era mestre, acabà imperant-hi la concupiscència. Amb l'esquer de l'art i de les lletres, s'abusava també de la situació de les dones que per curiositat, per pedanteria o per afició a les lletres s'infiltraven entre nosaltres, amb un menyspreu molt incivil per l'eugenèsia.

GUERRA

1

Turbulent horitzó
en l'espai de la Història,
es perfila amb silencis
de fatídics algoritmes.
i satàniques expressions.
de moderna Alquímia.

2

Els flamants marciatns,
sense cuirassa i sense llança
sense durícies a les mans,
ni sensibilitat a l'ànima;
amb un compàs de puntes,
plenes d'odi les entranyes,
albiren damunt d'un mapa.
I, amb ciència falsificada,
envien ritmes de mort,
damunt la pacífica Hispània.

3

Explosions. Polseguera. Planys.
Carnisseria i metralla
Cares amb llàgrimes amargues.
que senten profunda dolor,
per la Pàtria destroçada.
I com si res:
Es lleven,
a les dues de la tarda,
senyors d'epidermis fina
i ànima queratinada.
Llegeixen la premsa diària,
i es dibuixa un somrís,
de satisfacció, a la cara!

4

Hi ha lleis immutables,
per als espais siderals,
i els astres impertorbables,
segueixen,
rutes infinitesimals...

Salvador FERRE TORRELLA

(c) Ministerio de Cultura 2006

EL COMPOSITOR CARLES LAVIN I L'EXOTISME MUSICAL

En el concert celebrat el dia 12 d'octubre al Liceu, sota el patronatge de la Unió Ibero Americana, en commemoració de la Festa de la Raça, l'"Orquesta Nacional de Conciertos", ultra la cèlebre "Simfonia del Nou Món", de Dvorak, i mantes obres de compositors espanyols: "Catalonia", d'Albèniz; "La oración del torero", de Turina; el primer temps de la Suite Murciana "A mi tierra", de Pérez Casas, i el Preludi de "La Revoltosa", de Chapí, interpretà tres obres de compositors hispanoamericans: "Arrabal" (primer temps de la "Sinfonía Argentina", de Joan Josep Castro; "Lamentacions Huilliches" (tres cançons amb orquestra, basades en el folklore musical indígena araucà), del compositor xilè Carles Lavin, i "Janitzio", música simfònica de tiliació folklòrica criollista, del compositor mexicà Silvestre Revueltas.

Eludint de fer ara un estudi crític detallat de les obres interpretades en aquest concert sota la direcció intelligent, clara, precisa i expressiva del mestre B. Pérez Casas, car quan aparegui aquest número de MERIDIA la Premsa diària de Barcelona ja n'haurà fet el comentari escaient, he considerat interessant transcriure les apreciacions que sobre el conreu de l'exotisme musical em va manifestar un dels compositors hispanoamericans, el mestre Lavin, que viu a Barcelona fa més de cinc anys, realitzant estudis folklòrics i que, en arribar la sublevació militar-feixista, es negà a abandonar la nostra ciutat i ha volgut romandre entre nosaltres durant aquests anys de guerra compartint els perills i les angúnies del poble de Catalunya, al qual se sent vinculat per fortes arrels afectives.

CARLES LAVIN

Carles Lavin va iniciar a Xile, al mateix temps que Hèctor Villalobos ho feia al Brasil, l'aportació estilitzada dels elements del folklore indigenista a les obres simfòniques, vocals i "da camera". Copsant directamente dels indígenes araucans les melodies i ritmes ancestrals; aquest compositor xilè donà a la seva música, realitzada amb pregona sapiència tècnica, les qualitats estilístiques de les músiques primitives: brevetat dels motius, ús exclusiu de l'"ostinato" (repetició indefinida d'un mateix incís melòdic), mètrica irregular, influència dels elements percutius en l'estructura rítmica, etc.

Igor Strawinsky a la "Consagració de la Primavera" (1913) incorporà aquestes característiques primitives a la música culta d'una faisó ostensiva y fins i tot sistemàtica, i la crítica d'Europa ha remarcat injustament les particularitats, diem-ne bàrbares, de la música dels estilitzadors dels textos musicals d'origen folklòric extraeuropeu, com derivades d'un influència strawinskiana. Aquesta apreciació és totalment inexacta, car els moderns compositors com Lavin, Villalobos i el peruà Valcàrcel, que s'inspiren en motius del folklore indigenista americà, no necessiten passar per Strawinsky per a ésser fidels estilitzadors de l'art primitiu de llurs països. Són forjadors de realitats musicals directes, són realistes i en canvi Strawinsky, en escriure "Le sacre du printemps", va ésser idealista evocador de les característiques de l'art prehistòric.

Quan en Lavin, per exemple, en la tercera cançó de les "Lamentacions Huilliches" tracta el suggerent motu arancà, revelador de la sospita de l'amant engelosit, ho fa orquestralment emprant un ritme sec i collectiu de timbals que figura com l'arbitri primitiu i habitual de la música natural dels indis d'Amèrica i és, doncs, virtualment, un generós traductor de l'ànima indígena, sense que li calgui passar per cap ideologia estrangera, per cap moda formal ni cap influència estilística d'altres compositors.

En interessar-me per l'atmosfera estètica, un tant capciosa i molt suggestiva, de l'exotisme musical, el mestre Carles Lavin em digué:

—L'exotisme musical és un veritable culte que posseeix la seva hermenèutica i encara certs aspectes esotèrics dignes d'ésser revelats. Arribarà un dia en el qual constituirà una imposició espiritual per als grups socials més cultes.

Les superacions aconseguides en aquesta faceta de la sensibilitat contemporània són ben significatius.

Després de l'èxit universal de la música característica d'Albèniz i Falla i de la imposició aclaparadora de la música russa, en l'ambient musical culte de l'Europa occidental i central resten encara nous horitzons d'exotisme per abastar.

Ahir tinguérem la novetat del "jazz" (exotisme integral) de les "Spirituals songs"; l'Amèrica llatina va fer també les seves aportacions: el tango, la matxitxa, la rumba, etc., i encara resten dintre d'aquests gèneres criollistes molts capítols gairebé inèdits; mes les possibilitats més importants per a la música són sens dubte a l'indigenisme americà i també al folklore dels països asiàtics i africans.

Jo vaig tenir la sort — continuà el mestre Lavin — d'actuar personalment com a observador de mantes temptatives musicals entre els araucans de Xile, i després vaig estudiar les manifestacions de les altres races del continent que com els araucans tenen llur mitologia pròpia i les expressions sonores, cançons i danses peculiars dels seus cultes ancestrals.

Vaig començar a recollir aquests materials folklòrics indigenistes l'any 1907; fins l'any 1925, però, no vaig aconseguir que fossin executades les meves estilitzacions a París i més tard a Rumània, Alemanya i Dinamarca. En aquesta època va presentar també Hèctor Villalobos les seves obres indigenistes brasilenyes, ultra altres estilitzacions de l'art africà importat al Brasil pels esclaus negres.

Brasil i Xile són, doncs, els països americans on s'ha realitzat una tasca de captació folklòrica indigenista més important; car encara que al Perú també hi han hagut des de principis del segle actual mants folkloristes conreadors d'aquest gènere, les melodies incaiques copsades per ells apareixien un xic "acriollades" i solament ara apareixen en aquest país els musics pròpiament indigenistes. A l'Argentina ha florit sempre un "criollisme" musical ben característic. Aquestes derivacions de la música espanyola són també molt variades a Cuba. El cas de Mèxic és diferent, car les missions catòliques extirparen la música indígena azteca i posteriorment l'italianisme va invadir la música popular o "criolla", resultant una barreja típica, mes poc característica.

Sense cap mena de "chauvinisme" — digué finalment Carles Lavin — vull remarcar l'art araucà com el més ric de tots els derivats dels indígenes d'Amèrica, a causa de la seva agosarada estructura cromàtica i els seus ritmes variadíssims. En canvi, no posseeix gammes, o siguin "modes" típics, i per tant no té característiques pròpies. Es tracta d'un cromatisme del més alt abast expressiu i resulta ben curiós i estrany que aquesta raça guerrera, d'una cultura general molt inferior a la dels inques, posseeixi un art muiscal tan desenvolupat, o més ben dit, tan proper al caràcter específic de l'art modern europeu.

Ultra aquestes "Lamentacions Huilliches", suara interpretades al Liceu magníficament per la contralt Anna Reull, que cantà els textos "mapuches" amb una expressivitat colpidora, i una musicalitat exquisida, i per l'"Orquesta Nacional de Conciertos", que sota la direcció del mestre Pérez Casas les valoritzà amb bella matisació, coneixem del mestre Carles Lavin altres composicions derivades del folklore araucà, com "Cadències Tehuelches", per a violí sol i violí i piano; "Contes de la selva", per a veu i piano; "Mites araucans", per a piano sol, i tenim notícies d'altres, com la seva obra simfònica "Festa araucana", en les quals les estilitzacions dels motius indigenistes són realitzades amb un agilíssim sentit expressiu i amb una sapiència harmònica reveladora d'una pregona personalitat musical.

Lluís GONGORA

FILMS QUE NO PASSEN DE MODA

Evidentment, els homes de "L'Esprit Nouveau", aquella discutidíssima revista d'avantguarda que es publicava a França anys enrera, eren uns pedants i uns exagerats. Però de vegades n'encertaven alguna. Aquesta, per exemple:

"L'horitzontal desvetlla en tot ésser humà una sensació primària, idèntica. El negre desvetlla en tot ésser humà una sensació primària, idèntica. Cap misticisme, en això: fets físics de reacció subjectiva. Hi ha fets físico-subjectius que són, perquè l'organisme humà és tal com és. Us tallo el cap, us moriu. Basteixo una piràmide, experimenteu una sensació d'estabilitat. Pinto un vermell, el brau que dormita en vós es desperta. Totes les arts són bastides damunt aquests standards. En tots els homes del món, les mateixes sensacions primordials, constants, standards, es desvetllen sota el xoc dels mateixos fets físics."

Aquestes afirmacions eren engegades amb una suficiència i una seguretat perfectament insuportables. Però cal reconèixer que contenien una gran dosi de veritat. Ara bé: nosaltres ens permetrem afegir que, ultra els standards esmentats, que podríem anomenar visuals, n'hi ha uns altres, que podríem qualificar de sentimentals. En efecte: no és arriscat afirmar que existeixen uns fets que actuen de la mateixa manera damunt la sensibilitat dels éssers de totes les latituds.

El cinema ha manipulat sempre aquests standards d'acció certera. I és degut a això que ha esdevingut l'art més universal de totes les arts que es fan i es desfan.

Vegeu els films de l'Oest, per exemple. Tots són iguals. El "rancho" olorós de bestiar i el "saloon" perfumat de pòlvora. Bon espetec de trets i cops de puny ben administrats. El fatxenda provocador que és posat en ridícul per un de més valent que no pas ell. Bons i dolents. I un heroi romàntic, tipus "Zorro", protector decidit dels bons i enemic implacable dels dolents, que sempre arriba, rabent, en el precís moment que un bandit anava a cometre una mala acció. Sempre el mateix. Els mateixos tòpics. Les mateixes frases fetes. Ja sabem que el film ha d'acabar bé. No falla mai. Amb tot, l'emoció se'ns arrapa a la gorja. Si goséssim, ens posaríem a cridar com uns desesperats i aplaudiríem frenèticament el triomf final dels bons i el càstig indispensable dels dolents. Tòpics. Frases fetes. Però sempre el mateix èxit esclatant. Per què? Perquè es tracta d'una fórmula infalliblе que no envellirà, que no pot envellir, que no passarà, que no pot passar de moda, car està basada en fets que indefectiblement s'apoderen de l'atenció dels espectadors de tot el món. Eficàcia fatal dels standards. I, gràcies a aquesta fórmula, els films de "cow-boys" no han passat de moda. Ací va la prova. No fa gaire, el Cinemar s'ha dedicat durant unes quantes setmanes a projectar programes compostos exclusivament de pellícules de vaquers. Doncs bé: durant unes quantes setmanes, el popular cinema de la Rambla s'ha omplert cada dia de gom a gom. En ple 1938, aquests films han tingut el mateix èxit dels seus predecessors molts anys enrera.

FILMS DE VAQUERS, UN DELS GENERES QUE NO PASSA DE MODA

Hi ha altres standards cinematogràfics, encara. El conte de fades, per exemple. La pastoreta que es casa amb el príncep dels seus somnis, la noia pobra que es casa amb el fill d'un milionari, és un fet que colpirà sempre el cor de les multituds. El conte de fades, iniciat a Amèrica pels films de Mary Pickford, tampoc no ha passat de moda. A còpia de polir-lo i perfeccionar-lo, els americans ja n'han fet una cosa gairebé perfecta.

I, per acabar, heus ací un altre standard que encara no ha vist, ni veurà segurament mai, la seva voga decréixer. Els films policíacs. Aquests, com els altres que hem esmentat, són tallats tots segons un mateix patró. Es tracta de mantenir viu l'interès de l'espectador durant noranta minuts, de llançar-lo constantment dins falses pistes, de fer-li creure que l'assassí és aquest, aquell o l'altre, fins que al final resulta que el culpable és aquell que ningú no havia sospitat. Cop de teatre inesperat. Es molt fàcil. El truc és elemental. El repeteixen inlassablement. Però l'espectador cau invariablement en la trampa tan grosserament preparada. Eficàcia fatal dels standards.

"Cow-boys", contes de fades, films policíacs... Films que no passen de moda.

Sebastià GASCH

PEPE GIL (A) LO CHIL, EMPRESARI FAMOS, POPULAR, DIVERTIT, ABSURD I FANTASISTA

(1900-1924)

El reclam teatral superabundantment agitat per l'absurda ploma de "Pepe" Gil (a) lo "Chil", esdevenia cosa formidable. "Lo Chil", valencià, ex-actor i empresari popular a Barcelona des de la fi del passat segle fins a l'any 1924, data del seu traspàs, va donar àmplia fe de posseir imaginació fecunda i absurda. Classificarem abans que tot a "Pepe Gil (a) lo Chil" com el gran aportador a la vida teatral barcelonina del valor del reclam espontani. Hom s'esverava fixant-se amb la facilitat que tenia "lo Chil" per aquests afers. Reclamitzar una tiple o bé un barítón en un cartell del Teatre Granvia — teatre situat on l'any 1919 s'edificà l'Hotel Ritz —, o del vell Tívoli, equivalia a invitar al públic al tumulte. "Pepe Gil (a) lo Chil", va morir. Es de justícia que el recordi al llegidor de MERIDIA. Jo vaig tenir la immensa sort de conèixer-lo i tractar-lo anys i anys.

* * *

Aquella màxima filosòfico-teatral rublerta de saviesa que diu "tot autor inèdit és una arca tancada", per al popular empresari valencià tenia categoria d'una lletra a la vista. Els anuncis de "Pepe Gil (a) lo Chil", eren a propòsit per morir-se de riure i els cartells que redactava i trametia als diaris restaren fixats per sempre més i per dret propi en la humorística vida ciutadana.

En recordaré alguns:

TEATRE TIVOLI
Gran función para hoy, día 30 del hermoso Mayo
Teatro sin humedad ni relente

¿Què me'n diueu d'això?... La imaginació de "lo Chil" deixava petita la del Dant. No ho poseu en dubte. En el mateix Tívoli, aparegué un dia el cartell que llegireu a continuació:

Esta noche, a las diez.
Programa Zoológico
El Ratón
La Gatita Blanca
¡Al Agua Patos!

A començos d'una temporada es va casar una popular tiple còmica i un tenor còmic de sarsuela. Ambdós treballaven en la companyia de "Pepe Gil". Al popular empresari li va mancar temps per a disposar la "secció vermouth" — de la qual "lo Chil" era inventor i propagador des de l'any 1903 que per primera vegada aparegué en els cartells del Teatre Granvia — en una forma que una mica més escampa l'alarma per tot el veïnat. Perquè el bo del cas fou que els nuvis s'uniren a les vuit del matí. I des d'una hora abans, tant en els cartells del Tívoli com en la secció d'anuncis dels diaris, es llegia:

Esta tarde
Gran Vermouth Nupcial
en honor
de los simpáticos esposos
Amada Alegre
y Miguel Pedrola

¡Quina força d'imaginació tenia aquell home! En els seus temps d'empresari en el Paral·lel, redactà un avís, que penjava per les parets del Saló Arnau — després "Folies Bergères" — que invitava a usar per a dormir pijama de força.

Deia així:

AVISO
Se suplica al distinguido público no se ponga en mangas de camisa.
La Dirección

* * *

Una nit d'estiu, en el pati del vell Tívoli, "Pepe Gil", ens va cridar a Alexandre Soler i Rovirosa i a mi. Alexandre — el gran "Jandro" — adorava el pintoresc empresari. Tant que aprofità el tipus per a presentar-lo com a "compère" de la seva revista "¡Hip! ¡Hip! Barcelona, atracción de forasteras", musicada per Conrad Molgosa (Tívoli, any 1909).

"Escolta, Alejandro, i escolta, tu, Moragas — deia "lo Chil" valencianescament —, vosaltres sou dos amics que em fareu un favor. I és: tindríau de vore d'enchiponar-me en escena una obreta que m'han portat uns autors, que no són Pelé i Melé, sinó dos serebros." (Volia dir dos "cerebros" però la paraula se l'hi rebelava i no sortia.) "Se titula "Cuadros de historia". Imachineu-vos que en primer terme apareiche la mollura d'un cuadro. Derrera el marc unes cortines amb uns cordills que s'obren i tanquen. Aquestes, quan arriba el moment oportú, se corren i entonses en lo que figure la tela apareichen cuadros del Tiziano, Rubens i altres ¡pornografies per l'estil!"

* * *

La conversa a la deriva de "lo Chil" era única! Com havien esclafit en rialles escoltant-li les seves aventures i activitats d'empresari Galdós, Benavente, els Quintero, Gumersind Azcàrate, Amadeu Vives, "Pepe" Morote, Salvador Basseda, Guimerà, Juli Marial, "Paco" Permanyer, Eduard Micó, Pere Aldavert, el mestre Pahissa, Carles Costa, Vilumara, Martínez Sierra, Rossinyol, el mestre Serrano, paisà de "lo Chil", Robert Castrovido — que era cunyat del popular empresari — Joan Eugeni Morant, Joan Moles, el Doctor Turró, l'empresari Joan Elies, el crític Josep Maria Pascual, Ignasi Iglésies, Enric Borràs, els saineters Asenjo i Torres del Alamo, Marc Jesús Bertràn, Margarida Xirgu, Irene Alba, Ferran Díaz de Mendoza i Maria Guerrero, Salvador Vilaregut, Blasco Ibáñez, "Paco" Morano i tants i tants altres.

Santiago Rossinyol sentia veneració per "lo Chil". A l'autor de "L'Alegria que passa", quan "lo Chil", referint-se a les cupleteres afirmava amb el seu pintoresc valencià que:

"Jo, amb el meu serebro, hi buidat tots els fogons d'Espanya i a eixes criaes esgarrapaes les hi rechenerat amamantantles en els meus pits" — doncs bé, al gran Santiago li saltava l'ànima de goig.

En els seus cartells, que més que altra cosa eren deliris i exaltacions, va concebre aquell reclam genial per a la "Maruxa" (any 1915 - Teatre Tívoli). Pel mes de setembre els núvols deixaren caure un diluvi damunt la ciutat. "Lo Chil" no s'espanta i anuncia:

En el escenario del Tívoli, llueve más en el segundo acto de
MARUXA
que en la calle y además no hay barro ni en la escena ni en la sala.
¡Aprenda el Ayuntamiento!

Durant el seu període apoteòsic com empresari en el vell Tívoli, acostumava tots els dijous a la tarda a dedicar l'espectacle als infants. Arribà un dijous i, cosa inexplicable en "lo Chil", va trobar-se sense obra nova, veient-se obligat a recórrer al repertori sarsueler. Ploma en mà, redactà el següent anunci, que no va trigar a publicar la premsa local, i que es llegia ben destacat en els cartells del Teatre:

Gran matinée infantil dedicada a los simpáticos niños y niñas asiduos concurrentes de este favorecido teatro.
La magnífica zarzuela
GIGANTES Y CABEZUDOS
Aviso sensacional
A todos los niños y niñas, ¡tiernos infantes de mi corazón!, que acudan esta tarde al teatro, se les entregará, junto con la localidad, una vela para que luego la enciendan y puedan desfilar por el escenario en la procesión del santísimo Rosario de la Virgen del Pilar. ¡Ella les bendiga, así como a sus distinguidas familias!

Va passar talment com anunciava l'avís, i uns dos-cents nens i nenes amb la candela encesa i portada a la mà desfilaren per l'escenari del Tívoli. "Pepe Gil (a) lo Chil", emocionat i des del fons de la "platea", joiós contemplava el seu triomf com Napoleó a Wagram.

I a propòsit de la llegenda napoleònica. Aquí teniu, per enllestir aquesta recordança que avui us ofereixo, una sorprenent frase "chilesca".

Cap a l'any 1918, "Pepe Gil", per uns mesos restà allunyat d'empreses i activitats teatrals. El nostre gran home no tenia teatre. A "lo Chil" se'l veia trist. Els maliciosos el donaven per llest. Després de molt sollicitar, l'amo de Novetats li concedí per un mes l'arrendament d'aquell teatre.

Vaig trobar "lo Chil" un cap al tard en el vestíbul i indicant al cartellista Jofre la disposició d'unes tires anunciadores de l'estrena de "L'ànima és meva", de Guimerà (febrer 1919). Aquella tarda "lo Chil" no hi cabia de satisfacció. Radiant se'm penja al coll, m'abraça i com qui no diu res, engega aquesta insignificància:

"Estic boig d'alegria!... Ja tinc teatre!... Ja torno a fer d'empresari!... No més ostracisme!... No més desterro!... Ja no estic com Napoleón ¡¡¡EN SANTA TECLA!!!

Rafael MORAGAS

(c) Ministerio de Cultura 2006

UNA PAGINA D'HUMOR

COPS DE BEC

MES PUJOLICIES

Heus ací una mostra del castellà que Francesc Pujols emprava en els seus articles de "La Publicidad". En parlar de l'autonomia de la nostra terra escrivia això:

"En las alas del deseo la ilusión la ve flotar"...

DESPRÉS DE L'ACORD DE MUNIC, per VIADER

—Això perquè els alemanys vegin que sense fer tant d'escàndol es pot aconseguir més.

MAL CAMI

Ricard Opisso conta que, quan era noi, va anar una vegada en tartana a Sant Hilari Sacalm, passant per una carretera de fi de segle tan infernal com perillosa.

Aquell clàssic vehicle català anava plenissim i volcà en un lloc escabrós, anant a rodolons per una timba.

Un dels passatgers que estava mig endormiscat, en sentir-se sacsejat d'una manera tan violenta, preguntà:

—Tot el camí és així?

culminant. El fet que un criat servís a taula i un segon criat atengués els desitjos immediats de l'amfitrió li semblà un luxe asiàtic; en lloc de meravellar-se'n i de complaure-s'hi, Opisso n'estava tot escandalitzat, i ens deia: allò és pitjor que els tsars de Rússia! Nosaltres li preguntàvem: Bé, però menjarieu bé...? —Que si vaig menjar bé? Figureu-vos que fins ens varen donar perdiu!... Ah, però el que és jo —continuava dient el gran artista—quan vaig veure les perdius no em vaig poder estar de cridar: això no està bé!

■

ELS PUNTS DAMUNT LES IS

Més coses de Francesc Pujols. Quan el diari "La Publicitat" es publicava en castellà Francesc Pujols fou sol·licitat com a col·laborador, al preu de vint-i-cinc pessetes cada article. La quantitat no era cap fortuna, però Pujols s'hi conformà perquè, segons la seva teoria, els intel·lectuals podrien col·laborar de franc, i fins donar diner a canvi de llur col·laboració a la premsa, perquè aquesta col·laboració representa per a ells un reclam que val totes les pessetes.

Aleshores començà la publicació d'aquells divertidíssims articles escrits en la llengua castellana mes macarrònica que mai haguem parlat els catalans, però que ocasionaren tantes protestes i baixes al susdit diari que la Direcció hagué de renunciar a la millor de les col·laboracions.

Bé: el bo del cas no és encara res del que hem explicat fins ara. El més xocant d'aquella col·laboració de Pujols a "La Publicidad" és que en anar a cobrar els seus treballs redactava els rebuts en la forma següent:

Hem rebut de l'Administració de "La Publicidad" la mòdica quantitat de "vint-i-cinc pessetes" per... etc.

IMPERI COLONIAL, per CORC

El primer colonitzat.

CATÓ

El dibuixant Opisso, ja se sap, és un sever protestatari, un inconformista innat: les seves protestes, tan dramàtiques com pueríls, sovint devenen d'una comicitat clownesca. Dies enrera fou invitat a dinar a la taula d'una personalitat eminent,

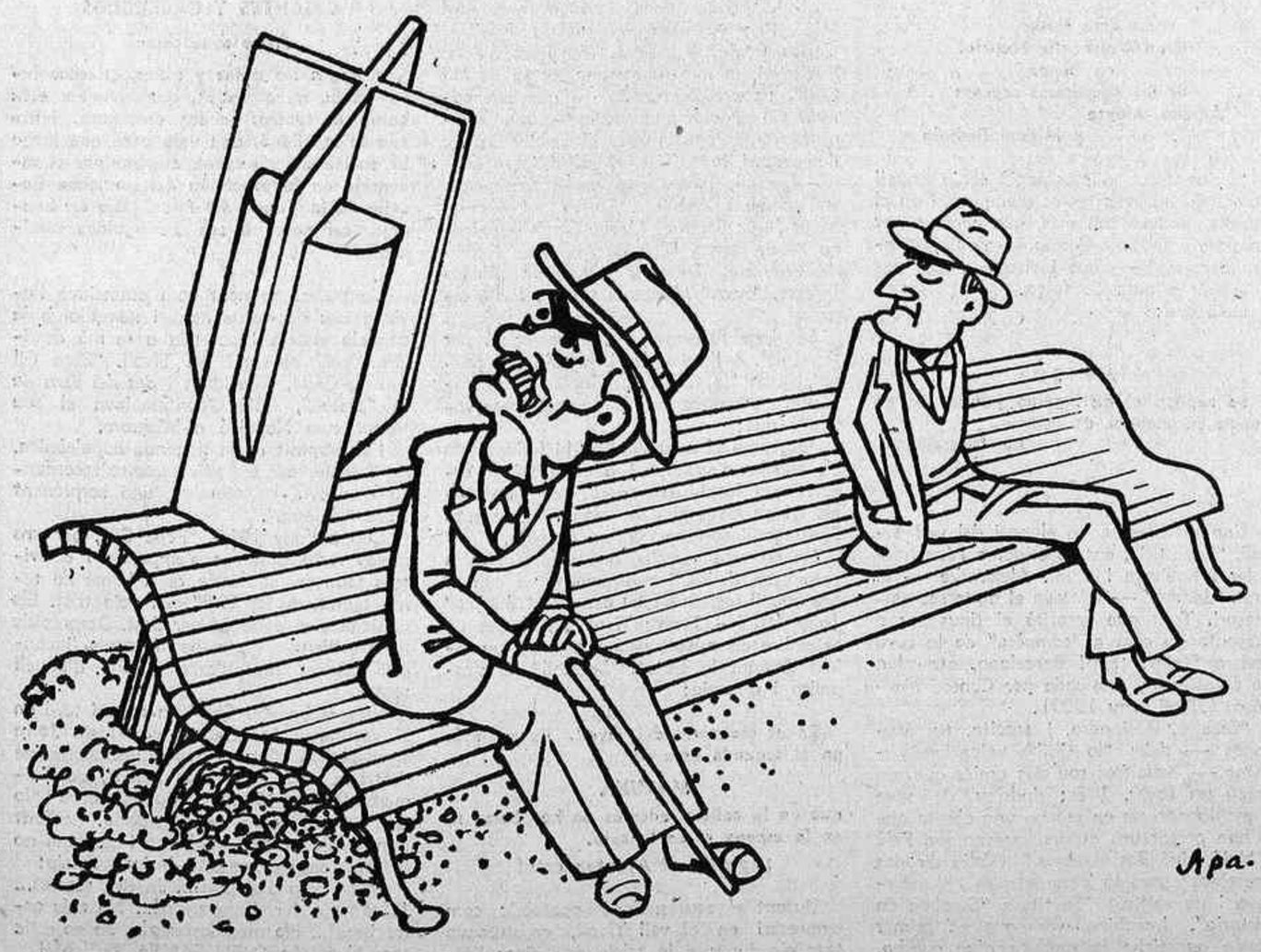

CHAMBERLAIN.—Podem cantar victòria: no ha esclatat, per ara!

DALADIER.—Podem cridar ous a vendre.

LA CAMISA DE L'HOME FELIÇ, per MARTI BAS

— I la camisa?

— Me la va demanar Hitler.

NONELL I L'AMOR

En ocasió de l'aparició de la biografia de Nonell que la Junta d'Exposicions edita, el pintor de les gitanes torna a ésser tema d'actualitat. Nonell tenia dues dèries, dues cabdals raons de viure: l'amor i la pintura. L'amor sobretot; talment, que potser no seria una heretgia massa grossa la que li suposés una supeditació de la pintura a l'amor. Ell pintava sobretot per a poder pagar-se moltes sagetes de Cupidó. Es passava la major part del temps que li deixava lliure la pintura, i bona part del temps destinat a aquesta, en els temples de l'Amor, modestos santuaris, perquè el nostre pintoràs anava molt curt de milions: no guanyà diner relativament abundant amb la seva pintura fins al capvespre de la seva existència, la qual fou tan curta justament a causa del massa amar. Quan en el temps de les vaques magres venia alguna tela, o quan, més endavant, la seva col·laboració al setmanari "Papitu" li valia unes pessetes segures cada vuit dies, Nonell estava a la glòria, o bé corria a la glòria, a Citèrea, on buidava el seu carcaix. Cada sageta li costava tres pessetes, i la sageta era la seva unitat monetària. Quan cobrava alguna quantitat o bé quan emparaulava alguna tela no sabia ben bé el valor que aquelles sumes representaven si no les convertia a la seva unitat monetària. Així, doncs, solia preguntar: —Quaranta l vuit duros, ¿quantes... sagetes són?

■

EL TEMPS ES OR

Un amic del nostre filòsof, gran apassionat per les dones, li confessava que no havia tingut tants èxits com les seves passions li demanaven. Explicant els procediments que usava, Francesc Pujols l'anava escoltant amb interès i calma, per veure com resultava que aquell galan conquerídor, dotat de bella figura i simpatia, fallava en l'art de la seducció, que com sabem el nostre filòsof té estudiat des dels temps primitius als temps moderns, estudis exposats en la conferència de l'Ateneu.

El seductor va acabar deixant comprendre que una de les coses que més el preocupava era la rapidesa de la seducció.

—Així comprenc que falleu tantes vegades — li va dir el filòsof.

—Es que no m'agrada perdre temps — va afegir el Tenorio.

—Doncs mireu— li va dir el filòsof —, penseu que el temps que s'hi perd és temps posat a guany.

ANAR PER FEINA

Un soldat de la lleva del 1923 es presenta al Tribunal Mèdic d'un C. R. I. M. de fora de Barcelona.

—Pateixo d'una malaltia molt molestosa — diu al metge.

—Despulla't — li ordena aquest, mig distret.

—Es que...

—Despulla't, home, despulla't. Ja ho veurem, el què tens.

El soldat es despulla, resignat, i el metge, anant vers ell, li diu:

—A veure, ensenya'm allà on et fa mal.

—Es que... estic malalt de la vista.

COM SI RES

Ferran Canyameres anà una vegada a veure el pintor Pau Planas al seu pis del carrer de Robillard, de París, i li digueren que l'artista es trobava en un poblet dels afores, pintant uns frescos en una església, a les ordres del cèlebre pintor Maurice Denís. Allà s'encaminà, trobant el seu amic en mànegues de camisa dalt d'una bastida. Des de baix li digué:

—Ep! Que s'ha d'anar a fer el traguet?

—Preferiria beure'm una orxata a Canaletes — contestà Planes.

—Doncs anem-hi — féu Canyameres.

PROVES D'ANTI-GAS, per KALDERS

— Que no portes careta, tu?

— No em cal. Amb ulleres negres i barba no hi ha ningú que em conegui.

"LA VANGUARDIA"

Una vegada Francesc Pujols, desitjós de fer-se conèixer a les dretes, va proposar al seu amic Gaziel, el director de "La Vanguardia", la col·laboració al diari.

A l'Agustí Calvet, en oir la proposició, la sorpresa i l'esverament li van fer sortir els ulls del cap.

—¿Però Pujols, que no veieu que la vostra signatura sola ja produiria una esgarrifança tal que tot el diari tremolaria?

—La meva signatura potser sí, és clar, però no pas el que els diria.

—El que dieu no és pas possible. Figureu-vos que ara amb la col·laboració de l'Ossorio i Gallardo tinc la gent soliviantada fins al punt que rebo cartes de protesta.

—I és natural — va dir el filòsof segur del que deia —. En canvi els meus articles, els que jo els faria, encaixarien de ple a ple en el criteri del diari.

—Com s'entén això? — va dir en Gaziel.

—Molt senzill. L'Ossorio i Gallardo, cristià, és un revolucionari social i un conservador religiós i jo, científic, sóc un revolucionari religiós i un conservador social.

■

FASTIGOSA COINCIDENCIA

Ferran Canyameres arribà a Durazzo, l'únic port d'Albània, amb un diplomàtic espanyol que no es trobava gaire bé per haver passat una mala travessia, durant la qual s'havia esgargamellat demanant una tassa de brou de gallina.

Mentre cercaven allotjament decent, anava dient:

—No em trobaré bé fins que m'hauré begut una tasseta de brou ben calentó.

L'aspecte de la localitat, la brutícia, les mosques, tot plegat, obligaven a que Canyameres li digués:

—Tregui-s'ho del cap. Aquí no trobarem ni brou de rata.

Els indicaren una fonda italiana denominada "Sorabella" i, mentre anaven al seu encontre, el nostre escriptor, veient una gallina morta en un pilot d'escombraries, digué intencionadament:

—Ara si que veig possible aconseguir la tasseta de brou.

I així fou en efecte. La mestressa de "Sorabella" servì al diplomàtic una tassa de brou fumejant i exquisit.

Però en sortir i passar per davant del munt d'escombraries, es donà la casualitat de que la gallina morta ja no hi era.

—Veu? Ja li havia dit, que aquí trobaria el que desitjava.

El seu acompanyant, que instintivament ja havia mirat cap aquell lloc, recalcà el front a una paret i la seva líquida il·lusió anà a parar per terra.

Pau Planas baixà de la bastida, passà per casa seva a recollir el passaport que sempre tenia a punt, agafaren a les set del vespre el tren al Quay d'Orsay, arribaren a Barcelona l'endemà a la una del migdia, feren l'orxata a Canaletes, tornà a prendre el tren de França a les dues de la tarda i, sempre en mànegues de camisa, l'endemà a mig matí continuava el treball que havia abandonat com aquell que va a prendre un refresc a la taverna del cantó.

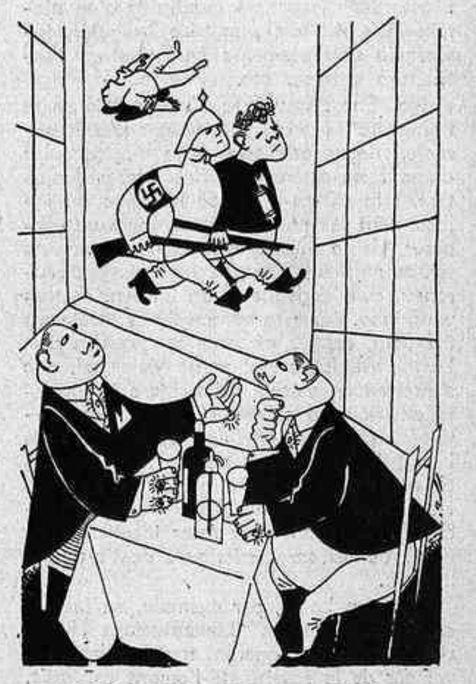

LA BOSSA I LA VIDA, per ALLOZA

—Aquests invasors són uns bandits; a nosaltres ens treuen la bossa i als obrers la vida.

PRECOCITAT

Fa un diumenge rúfol i plujós; el pare dels infants, home de gènit irascible i molt propens a les exclamacions gruixudes, es troba treballant al seu despatx, embrancat en les delícies del balanç anyal.

El nen i la nena, fastiguejats de no poder jugar, acaben per decidir-se a entrar al despatx del pare i demanar-li un llapis per a poder fer alguns dibuixos; l'arriscada empresa es produeix cautelosament sense que el pare se n'adoni...; però, fatalment, quan, ple de sorpresa, acaba per assabentar-se de la presència dels dos infants, no pot evitar una exclamació i diu:

—Què voleu...?

A la qual cosa, el nen s'adreça a la seva germaneta, bo i dient-li tímidament:

—Anem; maca... anem a fer p...

(c) Ministerio de Cultura 2006